

בית יגאל אלון

ראיון עם
אבינועם חדש
חטיבת "יפתח"

מראיין: עזרא גרינבוים

תימלול: איזה דפני

אוגוסט 1986

עזרא: אבינועם, אנחנו אולי נתחיל בזה שאני אשאל אותך את שאלת המפתח. אתה בן קיבוץ כנרת, נולדת בכנרת. מה דוחף אותך ללכת לפלמ"ח? ודווקא לפלמ"ח, ולא למסגרות אחרות? איך ההתייחסות של הקיבוץ שלך לגבי ההליכה שלך? ואיך גם, אם אתה מוכן לספר, ההתייחסות בבית, בית ההורים? ההורים, האחים, איך הם מתייחסים להליכה שלך? אם אתה יכול לציין לי כמה נקודות בתחילת ההליכה שלך, וגם לציין בדיוק, באיזה תקופה זה היה? באיזה שנה זה היה? ולאן הגעת במהלך הראשון הזה?

אבינועם: אני בעצם הגעתי לפלמ"ח, די במקרה. כמובן שהיו לי כמה אנשים שאני מאד התרשמתי מהם. ביניהם זה שולם ואמקה שהם מבוגרי כנרת, והם היו בפלמ"ח. אחי גם היה, שמוליק, במחלקה ביגור תקופה מסוימת. אחר כך הוא עבר למחלקה הגרמנית. ואחר כך הוא התגייס לבריגדה עם המחלקה הגרמנית. אני למדתי בבית ספר המקצועי "טייץ". בעצם הייתי אחד מבני המשק הראשונים, וזה סיפור בפני עצמו, שעזב את החקלאות כביכול והלך ללמוד מקצוע, בהחלט היום, חקלאות לא קיימת, מקצוע טכני. וזה היה מאבק גדול בכנרת, ששמה אחד המשקים שדגלו בחקלאות צרופה. לא ראו שהחקלאות הולכת ומתפתחת וזקוקה למקצועות הטכניים. כתוצאה מהעניין הזה, כמעט עזבתי עם האמא שלי את כנרת. ואני הגעתי ליגור, לבית הספר המקצועי, כאשר גם אחי וגם שולם ואמקה היו במחלקה של הפלמ"ח ביגור. וכמובן שהדברים האלה הם בהחלט משפיעים. מה עוד שזה היה תיכף אחרי שיחרור הפליטים מעתלית, עם ההרואיקה שסביב העניין. התחילו אז המאבקים נגד הבריטים בהעלאת העולים. ואני הייתי לקראת גמר הלימודים בבית הספר, כאשר מטעם בית הספר איפשרו לנו, לבוגרים לקבל תעודת גמר מוקדמת באם נלך לבריגדה. זה היה כמעט לקראת סוף מלחמת העולם השנייה. רוב המחזור שלי התגייס לבריגדה. וכאשר אני באתי למשק וביקשתי את האישור, נאמר לי בצדק, שאי אפשר להשאיר את האמא שלי לבד, כי שמוליק אחי ואבא שלי כבר היו בבריגדה וכבר היו באירופה. ולכן, שלמה כנרתי הוא האיש שאז בא לדבר על ליבי, מן הראוי שאני לא אעשה את הדבר הזה ובמקומו הציע לי את הפלמ"ח. ז"א, אם אני עומד על כך שאני צריך לתרום את חלקי למאמץ המלחמתי, אז אולי אני אשקול את העניין של הפלמ"ח. ואני קיבלתי. ככה שלא מטעם איזשהי הכרה מסוימת, אלא, הנסיבות היו כאלה. כך שהשאלה שלך גם לגבי, איך המשפחה קיבלה, אז המשפחה בעצם, שמוליק ואבא היו באירופה. הם במכתב קיבלו את ההודעה שאני התגייסתי לפלמ"ח. כך הגעתי לפלמ"ח.

עזרא: היה לך קושי לקבל את ההכרעה הזאת שאתה הולך לפלמ"ח ולא לבריגדה? ראית אז כנער צעיר בשליחות לבריגדה מדרגה ראשונה של התנדבות? או שפשוט רצית ללכת בעקבות האבא והאח? היה לך ברור, שאם הם שם, אתה מצטרף אליהם? או שראית בפלמ"ח גם כן שליחות שאתה יכול להתקשר איתה?

אבינועם: נכון שהיה לי רצון ללכת לבריגדה, כי כל החברים שלי, כל הגיל שלי ואבא ושמוליק ועוד הרבה חברי כנרת הלכו. אבל לא היה לי איזשהו משבר שלא יכולתי ללכת, אלא, אני קיבלתי את הפשרה הזאת די ברצון. לא זכור לי שהיה לי איזה משבר בנושא הזה.

עזרא: ובאותה תקופה, בני גילך הצעירים, אחיך הוא בוגר ממך, הצעירים מקיבוץ כנרת, במקביל לתהליך שהלכת לפלמ"ח, הם עדיין הלכו לבריגדה? או שזה כבר היה מין גל של התגייסות לפלמ"ח?

אבינועם: לא, גל של התגייסות לא היה. מבני גילי התגייסו עוד שנים לבריגדה באותו זמן. גיל שבא מיד אחרי, שנה יותר צעיר, היו שני מקרים, שלושה מקרים שהלכו לפלמ"ח. לא מתוך איזשהו ויתור, אלא מתוך איזשהו חלוקה שאינני יודע בדיוק. המשק די השפיע בעניין הזה. ראינו את זה בהחלט ככבוד.

עזרא: אני כעת מבין שבעיות בבית לא היו לך, בעיות בקיבוץ לא היו לך, ראית את זה כשליחות לא פחות חשובה וראית את זה ככבוד ללכת לפלמ"ח. וכשאתה מתגיס לפלמ"ח, לאן אתה מתגלגל? מה המפגש הראשון שלך עם הגוף הזה שקוראים לו פלמ"ח? לפניך, בני כנרת היותר בוגרים, הזכרת את שמותיהם, היו כבר, שמעת. אבל, המפגש האישי שלך עם המסגרת הזאת שקוראים לה פלמ"ח. אם אתה מוכן איכשהו לגרד מתוך הזכרונות את הווית וחווית הימים ההם למפגש הראשוני שלך עם הגוף הזה.

אבינועם: אני למעשה הלכתי ליגור, התיצבתי שמה ואמרתי שאני רוצה להתגיס לפלמ"ח. שלחו אותי מיד לרמת יוחנן למחלקה של גיורא, קראו לזה: "מחלקת הנכב"ד", הנשק הכבד. אולי זה לא גיורא, עד היום הוא בעין חרוד איחוד, והוא עוסק שם ב"פלב"ם". נדמה לי שמנהל אותו. המחלקה הזאת היתה מורכבת מחברי ובני קיבוצים וגם מושבים. היו לי כמה חברים טובים, דילר מרעננה, מוסה מנטעים ועוד כמה חברה. בעצם נכנסנו לשיגרת הפלמ"ח, משק, עבודה, אימונים, גניבת תרנגולות, כל הסיפורים הידועים מראש, שום דבר מיוחד במינו.

עזרא: פה, בענין הזה של עבודה ואימונים. מאחר שנודמן לי כבר לראיין כמה אנשים, ותיקים יותר בפלמ"ח שציינו לי שהיו קשיים עם בני קיבוצים וחברי מושבים שהתגלגלו לפלמ"ח ונפלו לתקופה של עבודה ואימונים. וכולנו יודעים מה היתה הסיבה של עבודה ואימונים. כי לא היה מה שיחזיק את הפלמ"ח, אז העבודה כיסתה את הוצאות ההחזקה של אנשי הפלמ"ח. ולא מעט אנשים ציינו לי את העובדה שהיה קושי להסביר לחברה, בני משקים ומושבניקים שכל ימיהם עובדים בשדה, והנה, הם מתגיסים לפלמ"ח, וחצי מהזמן הם צריכים לעשות את העבודות האלה בחקלאות. מענין, אם אתה כבן משק צעיר בתקופה קצת יותר מאוחרת, מתקופת השלוש שנים הראשונות של הפלמ"ח, אם היו קשיים שלך אישית ועם החברה של בני המשקים.

אבינועם: כמובן שאת התקופה של האימונים אהבנו והערכנו, כי בשביל זה הלכנו. כי יכולתי בכנרת לקצור את האספסת לרפת או כל עבודה אחרת שהטילו עלי ברמת יוחנן. הייתי עושה את זה לא פחות טוב. אבל בדרך כלל, כבעל מוסר עבודה עשינו את התקופה הפחות נעימה. לא זכור לי שהיה איזשהו ויכוח על הקיפוח. הדברים היו ברורים לכולנו ועשינו אותם. לא הייתי אומר שהיינו HAPPY בגלל זה. רצינו יותר ACTION, כמו כל אחד בגיל הזה.

יום אחד אני זוכר שהיה יום גשם שוטף. זה היה בתקופת האימונים, במתבן של רמת יוחנן. אנחנו התאמנו במקלע הכבד שהמחלקה שלנו היתה ממונה. ובתוך הגשם השוטף, בא המ"מ וקרא לי החוצה ולעוד בחור, אברשה, חבר קיבוץ מנרה לשעבר, היום הוא בנר בנים, אברשקה. ואמר לנו להתלבש ולצאת מיד ליגור. כשרצנו לאוהל, פגשתי את חברתי אז, שהיא אישית היום, שהיא בעצם הביאה את הפתקה שעלינו להגיע ליגור. כמובן שרצנו מיד בגשם שוטף עד כפר אתא, לא היה אז דרך אחרת. משם באוטובוס ליגור. ביגור קיבלנו כלירות. זה היה אז סכום גדול. ונשלחנו בזוגות לחיפה לנקודת מפגש בשעה מסוימת. ומשמה בנות העלו אותנו במונית בזוגות זוגות לכרמל הצרפתי שם, לאיזה בית, מרתף. זה היה פיצוץ הראדר. שם קיבלנו את הנשק, שמה קיבלנו את התדרוך. לא ידענו עד לאותו רגע מה אנחנו הולכים לעשות. ובאותו לילה, בגשם שוטף לאורך כל הלילה, פרצנו את הגדרות, את המחנות הצבאיים שהקיפו את אותו ראדר בסטלה מריס. החדרנו את החומר נפץ ופוצצנו אותו. אני הייתי אישית בחוליה של חיים גורי, באבטחה כנגד המחנה של המשטרה הצבאית שגבל במחנה הראדר. לאחר מכן נסוגנו דרך הואדיות ודרך המים. הגענו בלי מכנסים, הצמחיה קרעה לנו את הבגדים, ליגור למחרת בבוקר. פיצוץ הראדר הזה, היה יומיים (אם אני לא טועה, כך נדמה לי) יומיים לאחר נסיון אחר של פיצוץ אותו ראדר, שבו חוליה קטנה יותר, למעשה בגודל

כיתה חדרה לראדר. התרנגול, רפי גינצבורג היה החבלן. הכניסו את חומר הנפץ, הפעילו את עפרונות ההשהיה, נסוגו לכיוון בת גלים. ובאו למיפקדת ההגנה בהדר הכרמל ומסרו שהכל דפק כראוי. ואז, בפזיזות של אחד מאנשי ההגנה בעיר, אני לא יודע גם מי בדיוק, הוא טילפן לצבא הבריטי, למיפקדת הצבא הבריטי, לפי הסכמה מראש, להודיע להם שהעסק מוקש והוא יתפוצץ. הדבר נעשה בפזיזות מפני שלפי התיכנון צריך היה להודיע להם בזמן קצר יחסית, על מנת לא לאפשר להם לפרק את המטען. וכתוצאה מפזיזותו של אותו אדם ומאומץ ליבו של החבלן הבריטי, הצליחו לפרק את המטען. לאחר מכן, ההגנה או הפלמ"ח, אינני יודע מי בדיוק, הודיע לבריטים, שלמרות המלצה לתת אות הצטיינות גבוה לאותו חבלן אמין על פירוק החומר, היות והראדר מפריע לנו בצורה משמעותית להעברת עולים, בגילוי אוניות המעפילים, לא נסכים שהראדר הזה ימשיך לתפקד. ואז, יומיים לאחר מכן, אנחנו ביצענו את הפעולה הזאת שסיפרתי עכשו.

עזרא: העניין הזה של ההודעה לבריטים על הנחת חומר הנפץ, ויומיים אחרי זה, זמן קצר אחרי זה אתם מצליחים לפוצץ. מה שהייתי רוצה, אם אתה זוכר, אם היה ויכוח בין האנשים, האם צריך להודיע במקרה הזה. אם זה בכלל שיטה? איפה זה נשמע שאתה הולך לפוצץ בית, אתה הולך לפוצץ מתקן צבאי שחוסם את הדרך למעפילים לארץ ישראל ואתה משחק במשחק מוסר? (מבלי להביע את דעתי במקרה הזה) אלא, להודיע לבריטים. האם אתה זוכר שהיה על זה ויכוח? שלעצמו, אני חושב שזה אחד המקרים החריגים שאני יודע (אולי היו מקרים אחרים) שהודיעו לבריטים שהונח חומר הנפץ. היתה תקופה, פיצוץ מלון "המלך דוד" וכל הסיפור, שאם הודיעו ולא הודיעו ומתי הודיעו? אבל פה יש איזה מקרה ברור. חדרו לראדר, הראדר הזה שתופס מעפילים, משחקים את המשחק הזה. האם היו ויכוחים?

אבינועם: ויכוחים, לי לא ידוע, היות ואני הייתי פלמחניק מאד צעיר. ואני כפי שסיפרתי עכשו, גויסתי ללא שום התראה מראש ונשלחתי ישירות לפעולה. מה שזכור לי, שבאותו מרתף שקיבלנו את הטומיגנים, ופה שמענו לראשונה מה אנחנו הולכים לעשות, מפקד הפעולה, יוסקה יריב, יוסקה ריבקינד לשעבר. זכור לי שהוא אמר, סיפר את הסיפור על ההודעה מראש לבריטים, שכתוצאה מכך נכשל הנסיון. והדבר נעשה אך ורק מן הבחינה ההומניטרית, על מנת למנוע קורבנות, דבר שלא התכוונו לו. היות והראדר המשיך לתפקד, הפעם אנחנו הולכים למרות האפשרות שיהיו קורבנות. וזה גם תואם להודעה שמיפקדת ההגנה הודיעה לבריטים שאנחנו לא נשלים עם זה, והפעם אנחנו נפעל עם אפשרות שיפגעו אנשים.

עזרא: ואני מבין לפי התוצאה של הפיצוץ, לא הודיעו ואכן פוצץ המתקן.

אבינועם: כן, אבל לא נפגעו אנשים.

עזרא: כעת, אולי בהקשר לזה אני רוצה לשאול אותך. המקרה הזה, כבר אמרתי, היה חריג. באותה תקופה בארץ ישראל פעלו אירגוני הפורשים. והם פעלו נגד מתקנים, הם פעלו נגד חילים צעירים של הוד מלכותו. הם ירו בדרכים. הם עשו את כל הפעילויות והם לא היו מודיעים. ז"א, סביב הנקודה הזאת של דרכי פעולה ושיקולי מוסר וחשבונות של דרכנו במלחמה, ז"א, מציאת הדרך להילחם בבריטים, אם זה היה המאבק הצמוד, או המאבק הכללי, איך אתה כנער, בחור צעיר יוצא אל הדרך הזאת, עם מטען של החינוך בכנרת, בהקשר להתייחסות שלך לנושא הזה של שלטון זר ובהקשר לצד האנושי שאתה הולך לעשות מעשים ולהרוג אנשים? איך זה פעל במכלול הכללי? אם אתה זוכר איזה אירועים בתוך היחידה, מחשבות בינך לבין עצמך, מה היא הדרך להילחם בשלטון הזר? ואם אתה מוכן להרחיב, כמה שאתה יכול בוויכוח שהיה אז בארץ.

אבינועם: שוב פעם, אני לא הייתי מהאנשים שידע בדיוק והייתי מעורב

באידיאולוגיות. אני הייתי חיל ממושמע עם הכרה. מאז שאני זוכר את עצמי, אבא שלי אף פעם לא עורר בי איזשהם רגשות אנטי ערבים, או אנטי בריטים באופן מיוחד, אלא, רגשות של סובלנות, אנושיים. ככה שלא היו לי שום בעיות עם הנושא הזה. יחד עם זה, הבריטים וגם הערבים, שבעצם מילדותי, מאז שאני זוכר את עצמי, היו סביבי. ולא מעט היינו הולכים מכות עם הערבים, עם השכנים שלנו. וגם שיחקנו כדורגל איתם והתחרנו בספורט. חיינו כשכנים והדברים האלה היו לגמרי טבעיים. וברגע שהתחילה המתחנות, ואני זוכר את עצמי עוד ממאורעות 1936 ששכבנו על הריצפה, וגדלתי עם הענין הזה, אני גם למדתי לירות באקדח בגיל 10. וכל הדברים האלה, הם לא היו זרים לי. אבל הם לא היו בשבילי איזשהי אידיאולוגיה של חיסול האויב. אלא, הפעולות מתאימות לכל מקרה ומקרה בהתאם למה שאומרים לעשות. וככה אני גם קיבלתי את כל הדבר הזה של המאבק עם הבריטים. אני ידעתי שאנחנו חייבים להעלות מעפילים, ומי שיפריע לנו, כל אחד, צריך לטפל בו בהתאם לאותו ענין.

עזרא: זה נכון בקטע הזה של ההרגשות שלך. אבל, בתוך הישוב היה אז מאבק חריף מאד של אירגוני הפורשים. אי משמעת, הפרישה מהמרות הלאומית. אז נכון, כל הזמן אתה מציין שאתה היית אז חיל צעיר, חיל פשוט ועדיין לא שקעת בתוך הענין הזה. אבל, האם היו ויכוחים באוהלי הפלמ"ח או במחלקות, ביחידות על הדרכים? האם זה היה מובן מאליו שכך אומרים וכך עושים? או שפה ושם נערכו שיחות, אנשים הרי מדברים. בחוץ נערכת מלחמה וממקשים בדרכים ומפוצצים בתים והורגים חילים, והחברה בפלמ"ח לא מביעים את דעתם? אין ויכוח?

אבינועם: אין ספק שהיו ויכוחים. אין ספק שההווי היה כזה. אני גם השתתפתי אישית בכמה פעולות של "הסזון", מה שקראו לזה בחיפה, נגד אותם אנשים. עשיתי את זה מתוך הכרה מלאה כי שלחו אותי. בויכוחים, אני לא זוכר היום לאחר כל כך הרבה שנים את המעמד שלי אישית. אם כי אני משוכנע שהייתי נגד אותה פעולה שהיא לא לפי הוראות הועד הארצי או מיפקדת ההגנה, או אותה הסוכנות, כפי שקראו לזה אז. זה היה מדינה בדרך ואנחנו היינו נציגים של אותה מדינה בדרך. כל מי שעשה בעצמו, אם זה הלח"י, אם זה האצ"ל, אז הם היו אנשים פורשים ונגדם צריך לנהוג כפי שנוהגים עם אנשים שהם מזיקים לענין הכללי.

עזרא: ז"א, שלא היו לך בעיות גם כשאתה מציין איזה קטע של השתתפות קטנה שלך בענין הזה של "הסזון"?

אבינועם: לא היו לי בעיות.

עזרא: לא היו בעיות? ז"א, שמי שלא נשמע, יש הוראה, יש פיקוד עליון של ההגנה, ואתה מבצע.

אבינועם: בהחלט, היום הייתי חוזר על זה אותו דבר.

עזרא: יש גילויי לב שאני מצדיע בפניהם. הענין הזה שלפעמים יוצא לך לפגוש אנשים שעשו את העבודה. ואז הם מצביעים על זה שהם עשו את זה מתוך הכרה. אבל באיזשהי חזרה, או מחשבה חוזרת, הם אומרים: "אולי, אולי, לא היינו צריכים לעשות את זה". כי גם בתוך הפלמ"ח (עד כמה שידוע לי), היה ויכוח אם נלחמים נגדם בעזרת השלטונות הבריטים, או שעושים את החשבונות לבד. ואני יודע מתוך קריאה בספרים, התקופה הזאת חלפה עלי, כי הייתי עדיין צעיר יותר. אם כי גם לי אישית כנער בהגנה בפתח תקווה, היו לנו מאבקים, עם האצ"ל, עם הלח"י. וקטטות רחוב, שאני לא תופס איך מגיעים לזה, אבל עובדה שהגיעו. בדרגים היותר גבוהים, התפתח הענין הזה של "הסזון" והעדות שלך של השתתפות בכמה פעולות בנושא הזה.

אבינועם: בענין הזה, עוד נקודה אחת. אני, אולי פרי חינוך שלי. אני ראיתי את העיקר בהתישבות ועבודה עצמית. זה היה בית ספר שלנו. וכל מה שאני עשיתי, ועד היום, מי שמספר סיפורים ואין כיסוי להם, אז בשבילי (יסלח לי על הביטוי) הוא חנטריש. אני תמיד ראיתי ועד היום אני רואה, את ההמשך של האצ"ל והלח"י כחנטריש. מפני שהם מעבר לדיבורים, הרבה לא עשו. הם היו כוח קטן, הם היו כוח, אני לא אניד שבגירסאות מסוימות מוכן לקבל את שיטת המאבק כזאת או אחרת. אבל, הם לא תרמו להתישבות, הם לא תרמו לדברים הבסיסיים שבעצם, אותו עוד דונם ועוד דונם, ואותו עוד תרנגולת, הם לא תרמו. וכך אני ראיתי גם אז. אני יכול במצפון שקט לומר, גם אז ראיתי אותם באותה צורה. לכן, הנושא הזה של מה שאמרה מיפקדת העם אז לעשות, לגבי היה מספיק, לא היו לי בעיות.

עזרא: אתה יודע, זה דבר מענין, הנקודה הזאת שאתה אומר: "הם לא עשו". אז מעבר לנושא הזה של ההתישבות ומעבר לנושא הזה של המאבק, או דרכי המאבק עם הבריטים. אבל כשכבר הגיעה מלחמת השיחרור, ואני זוכר שאני הגעתי כאיש חטיבת "יפתח" לאיזור ירושלים, ואני פגשתי אז את "הראל" מללקת את הפצעים שלה. והיה תמוה בעיני שירושלים אז היתה אולי המרכז העירוני שבו היו הכי הרבה אנשי אצ"ל, מתוך הישוב של ירושלים. ואני לא זוכר אירועים משמעותיים לגבי חלקם...

אבינועם: חוץ מדיר יאסין.

עזרא: חוץ מדיר יאסין, חלקם במלחמת השיחרור. ולא רק בירושלים. היה להם נשק, היו להם אנשים, מאומנים מעט מאד. אבל גם בהיותם פחות מאומנים, הם היו מאומנים יותר מאנשים שבכלל לא ראו נשק. ובכלל, חלקם במלחמת השיחרור שאף לאפס. בפרט בתקופה הזאת של מה-29 בנובמבר, עד להתפרקות שלהם. בירושלים היו שלבים של התפרקות אחרים מאשר היו בתל אביב. עוד עם הלח"י היו בעיות. אבל בתוך ירושלים הזאת, שאני פעם שאלתי אחד מאנשי "הראל": "תגיד, לא נעזרתם על ידי הגורמים האלה?" הם אומרים: "פה ושם, בשיח ג'ארה וברמת רחל. גם כן עם סיפורים של נסיגה לא בזמן. אבל, בסך הכל, בשעה המכריעה שצריך היה להטיל את עצמך על כפות המאזנים, אנחנו לא ראינו אותם". אבל, אנחנו לא עוסקים באצ"ל. מה שהייתי רוצה לדעת, וזה כבר אמרת. לך היה ברור, המוסדות העליונים נותנים את הפקודה, ואין לך בזה ספק. ובתוך המחנה של הפלמ"ח אתה לא זוכר, לפי העדות שלך שהיו ויכוחים אם להישמע או לא. אם היו ויכוחים, איך מטפלים באצ"ל.

אבינועם: לא היו ויכוחים אם להישמע או לא. היו ויכוחים כמו שדנו, וכמו שיהודים בדרך כלל דנים בכל נושא שהוא. אבל לא היתה בעיה. לא זכור לי שמישהו קם ואמר: "חברה, זה לא יכול להיות דבר כזה". אנחנו, לא רק שעשינו "סזון" לפי פקודה. אני זוכר שהלח"י עשה את פעולת הפיצוץ בבתי המלאכה של הרכבת בחיפה ונכשל כישלון חרוץ. כל זה היה חובבני. הוא נסוג אלינו ואנחנו נתנו להם כיסוי, נתנו להם חיפוי והצלנו אותם. ואני זוכר עוד מקרה בצפת יותר מאוחר שהגיעה חוליה שביקשו את נפשם ונתנו להם טיפול. אם כי פירקנו מהם את הנשק.

עזרא: אנחנו נחזור לנושא הזה של האצ"ל בצפת, שהוא בכלל היה חריג מכל הארץ. מה שהייתי רוצה לשאול אותך, אם זכור לך ואם יצא לך להשתתף באיזשהי פעילות של הפלמ"ח סביב נושא ההעפלה באופן ישיר יותר, חוץ מהענין הזה של פיצוץ הראדר. קבלת אוניות מעפילים, הורדה, אבטחה דרכים וכדומה.

אבינועם: לי יצא להשתתף פעם אחת, בעצם כמעט לא פעיל. הייתי באבטחה באיזור הפעולה. זה היה בנהריה. היינו באיזור, איפה שהיום, מדרום לנהריה, שבי ציון. אנחנו היינו באבטחה שמה. הספינה הגיעה, אני

אפילו לא ראיתי את כל התהליך.
פעולה שניה זכור לי, השתתפתי בגניבת נשק מרכבת. בתור איש,
בוגר קורס ספורט של הפלמ"ח. לקפוץ לתוך הרכבת ולדרדר ארגזים עם
ברנים, תחמושת.

עזרא: רגע, רגע, אל תעבור על זה, ככה סתם, זה סיפור. אז אם אתה
מוכן לפרט.

אבינועם: הרבה לפרט אין. אנחנו באנו לקיבוץ מעין צבי. ועם חשכה,
אנחנו ידענו על רכבת שצריכה להגיע, שיש עליה שמירה של הבריטים, בחלק
הקדמי ובחלק האחורי של הרכבת. הרכבת נסעה לכיוון חיפה. בתחנת זכרון,
כאשר היא האטה, לעבור את התחנה, אנחנו קפצנו על הרכבת. ידענו לאיזה
קרונות להתייחס בדיוק, לפי הוראות מראש. היו פלומבות, פתחנו אותם.
נכנסנו לתוך הקרונות. בערך באיזור הבריכות של מעגן מיכאל היום,
נדלקו מדורות. מדורה אחת, סימן להתחיל לזרוק, מדורה שניה סוף
הזריקה. וגילגלנו ארגזים, לא ידענו בדיוק מה יש שם. ידענו שאנחנו
צריכים לזרוק ברנים. הארגזים היו סגורים, חתומים. גילגלנו אותם.
לקראת עתלית, כשהרכבת האטה קפצנו ארבעה איש. ולמעשה, איזה כוח מסוים
שאני לא יודע בדיוק מי היה, אני יודע שהוא היה מהפלמ"ח, אסף את אותם
ארגזים ונע איתם לאיזור דליה, עין השופט.

עזרא: זה סיפור בשביל מערבון, חסרים פה רק סוסים. אני מבין שתוך
כדי הפעילויות הראשונות שלך בפלמ"ח, אתה יוצא לקורס מ"כים, ולאן אתה
מגיע?

אבינועם: אחרי קורס מ"כים, הייתי עוד בקורס ספורט של הפלמ"ח
בחפציבה, ונשלחתי להיות מ"כ, במחלקה, בהכשרה בקיבוץ גבת. שנדמה לי
שהיתה מיועדת להיות השלמה לקיבוץ משאבי שדה. הם אח"כ היו בגדוד
הראשון. בהמשך התאחדו עם הכשרת אשדות והקימו את קיבוץ "פתח",
הקיבוץ הראשון של החטיבה. שמה הייתי כמו כל מ"כ בפלמ"ח אז, אנחנו לא
עבדנו כבר במשק, אלא היינו עסוקים בהכנת האימונים וכל הקשור לקראת
פרקי האימונים, במסגרת אותו נוהל של חצי עבודה, חצי אימונים.

עזרא: פה אני רוצה לשאול אותך. איך אתה כבן קיבוץ, שנסעת לתל
אביב או לחיפה, אז ראית אנשים אחרים. אבל סה"כ היית במסגרת המצומצמת
הזאת. איך היה אם היה, מפגש מיוחד שלך עם אנשים חברי הנוער העובד,
מחנות עולים. הם היו מהנוער העובד אני חושב, הכשרת גבת ואשדות. איך
היה המפגש שלך?

אבינועם: לא היו לי שום בעיות מיוחדות. אתה צריך להביא בחשבון
שאני כבר לא הייתי קיבוצניק שעזב את הקיבוץ ולמחרת נעשה מ"כ בהכשרת
גבת. אלא, אני הייתי אחרי שלוש שנים של תלמיד בבית ספר מקצועי עם
בני עיר. עם מגע עם אותו סוג אנשים שאתה מתכוון שאני לא הכרתי. כבר
הכרתי ולא היו לי שום בעיות מהבחינה הזאת.

עזרא: לך לא היו בעיות איתם? ולהם לא היו בעיות איתך?

אבינועם: עד כמה שזכור לי, לא היו לי שום בעיות מיוחדות.

עזרא: המ"כ הקלסי של הפלמ"ח. מהמפגש שלך עם חברי ההכשרות, אנחנו
מתקרבים לאותו תאריך שאנחנו מיחסים לו מקום נכבד בהיסטוריה של תחילת
מלחמת העצמאות. תחילת המלחמות הקטנות והמלחמות הגדולות ב-29
בנובמבר. אפשר להגדיר את זה כתאריך שמיד אחרי זה התחילה המלחמה
בארץ. בקטעים מסוימים, באיזור ירושלים היא היתה יותר אינטנסיבית.
אבל בעצם גם בגליל מתחילים הדברים להתרחש בקצב של טרום מלחמה, אבל
בתוך אירועים מלחמתיים. מה אתה עושה מגבת? בכניסה לאותה תקופה.

אבינועם: מגבת, היות ואני התחתנתי ונולדה לי בת ואני ביקשתי העברה. אישתי, בת דגניה ב', היא עברה לכנרת. אני באתי לכנרת, קיבלתי שם תפקיד של מ"כ בהכשרת ארוז שאז באה לכנרת במסגרת הפלמ"ח. וזכור לי שיצאתי בתור מ"כ בכיר, או ממלא מקום מ"מ (אני לא זוכר בדיוק מה היה המינוי) לקיבוץ שמיר, להכין תקופת אימונים של ההכשרה. ואני יצאתי עם המ"כים, דרומה משמיר, בערך לאיזור שהיום קיבוץ גונן. איתי היה אקדח P.B לצורך הגנה עצמית. ופתאום התחשק לי לתת לכל אחד מהמ"כים, דבר מאד מתקדם בימים ההם, לירות כדור אחד של P.B. ואני כמובן, בעצמי יריתי כדור אחד, וכל השאר, וחזרנו. והיתה תקופת אימונים.

איכשהו זה התגלגל למ"פ ביבי, היום דוד ניב. והוא עשה לי משפט בסוף תקופת האימון. ואמר לי שבזכותי הרבה תחושת, שהדברים האלה לא יכולים ככה להימשך. והפסק דין היה שהוא מגלה אותי לקיבוץ עין גב, להכשרת עין גב, היום קיבוץ פלמחים, בתור מ"כ. כאשר יענקלה סטוצקי ז"ל היה המ"מ. ואני כמובן כיד המ"כים והמ"מים הטובה בפלמ"ח, לעבודה לא יצאנו. זה היה תקופת חורף, הלכנו עם רובה טוטו על שפת הים וצדנו תרנגולות אגם וברווזים להנאתנו. ולא נמשך הדבר יותר משלושה ארבעה ימים, הקרבות על הדרך לירושלים כבר התחילו להיות הרבה יותר חריפים. יענקלה ביקש במפגיע מספר פעמים שיעבירו אותה ללוות את השיירות. וזכור לי עד היום עד כמה שהוא היה חם על הענין הזה. ויום אחד הגיעה הודעה שבקשתו נתקבלה ועליו לארוז את הפעקלאך ולצאת לירושלים. אני בתור מ"כ ותיק, נתמנתי כממלא מקום עד שיבוא המ"מ. והייתי בסך הכל (אם אני לא טועה) עוד יום יומיים עם ההכשרה בעין גב, כאשר הגיעה הודעה שעלינו לעלות לעין זיתים מפני שהגליל מתחיל להתחמם. וגם לצורך תקופת אימון. אינני זוכר אם זה היה לפי התאריכים המגיעים, או שכתוצאה מהתחממות הגליל, החליטו להעלות את המחלקה הזאת מוקדם יותר. נשלח אוטובוס ואנחנו עלינו כל המחלקה, עם הבנות, לעין זיתים. הגענו לעין זיתים, כאשר (עד כמה שלי זכור) המחלקה היתה מבחינה צבאית עדיין חומר גלם. עברו נדמה לי את תקופת האימון הראשונית. ועלי היה להכין את התקופה של הדברים הקצת יותר מתקדמים. לדוגמא: מקלע, לא היה עדיין אף אחד בהכשרה שידע להפעיל. כך הגענו לעין זיתון. כאשר באותו ערב כשהגענו, קיבלתי הודעה מאילת השחר במכשיר הקשר שנתכונן לאפשרות שהערבים, עוד באותו לילה ינסו לתקוף את הישוב. החברה שהיו איתי, היה איתי ביניה, המ"כ השני, זכרנו לברכה, שנהרג לאחר מכן בנגב.

עזרא: לא, בלטרון. בנימין גלעדי ?

אבינועם: ביניה.

עזרא: נהרג בלטרון.

אבינועם: בלטרון. בכל אופן, אני כבר לא הייתי אז יחד איתו. ועמוס צורף שנהרג למחרת בבוקר בעין זיתים. הוא היה למעשה הקורבן הראשון שלנו בגליל (עד כמה שזכור לי). והפרשה היתה שלאחר שקיבלתי את ההודעה, שאלתי בין החברה מההכשרה, שעדיין לא הכרתי אותם בכלל, אם מישהו יודע להפעיל מקלע. כי אנחנו הבאנו איתנו את המקלעים של המחלקה, זה היו שני ברנים. ואת הרובים וכו'. והתברר לי שאין אחד שמכיר את הכלי הזה. אי לכך, אני השארתי את המקלע צמוד אלי באוהל, שמא, אז אני גם אצטרך להפעיל אותו. למחרת בבוקר, לפי לוח האימונים, אני יצאתי עם הבנים לריצת בוקר בכיוון המעלה לראס אל אחמר, קדיחה. וביניה, אותו ביניה, יצא עם הבנות לכיוון הירידה, לכיוון כביש עכו צפת. כאשר הוא רץ איתם למטה, צריך היה להגיע לצומת ולחזור משם. אני הגעתי עם הבנים מהריצה מוקדם יותר חזרה למשק. כן, אני נזכר שעוד באותו לילה בסביבות שעה 5 בבוקר, נסעה משאית של ערבים וירו כמה יריות באוויר, דבר שהקפיץ אותנו כולנו. אבל בזה נגמרה למעשה ההתקפה על הישוב. בבוקר כשחזרתי לשער המשק עם הבנים, המשאית של הקיבוץ יצאה

לכיוון צפת עם כדי חלב. וביניה עדיין לא חזר עם הבנות.
 אני אישית באתי לאוהל, לקחתי את כלי הגילוח. לא רחוק היתה
 המקלחת, התחלתי להתגלח. וכמו שהתחלתי להתגלח ולסבן את הפרצוף, אני
 שומע צרורות של יריות מכיוון הכביש בקצב רציני. היות והמקלע היה
 ברשותי וכל השאר, ניגבתי את הסבון, רצתי לאוהל, תפסתי את המקלע
 ובפירצה שהיתה בגדר, רצתי לכיוון קצה השטח הישר, ממנו מתגלה צומת
 הכבישים ראס אל אחמר - כביש עכו צפת. והתמונה שאני ראיתי, היא ריכוז
 של כ- 15 ערבים בטווח כ- 600 מטר מאותו מקום שהייתי, עומדים במרכז
 הצומת. ובאותו רגע נפתחו עלי צרורות מטווח קצר ביותר של אש תופת מצד
 ימין. אני לא זיהתי בדיוק מאיפה, כי לא הייתי מוכן. ואז, כמו שעברתי
 את הפירצה, ניתכה עלי אש תופת מכיוון ימין. לא זיהתי את הדברים. יש
 שמה כמה עצי זית. חשבתי, אולי הם יושבים על הזית ויורים עלי.
 כיוונתי את המקלע לזית ויריתי צרור. וראיתי תיכף שבעצם, אני עושה את
 הדברים ללא תכלית. אז קפצתי עוד 10 מ' קדימה, עד שראיתי את הצומת.
 ושם, כשגיליתי את זה, שמתי גררה, 600 כמו מדריך מקצועי במקלע. שמתי
 את החריץ, והכנסתי צרור של חצי מחסנית בתוך הריכוז הזה וגרמתי להם
 נפגעים, ללא שום ספק. באותו זמן הגיע עמוס צורף ז"ל בריצה מכיוון
 הפירצה וצעק לי שהם יורים עלי מתל אבנים קטן שנמצא כ- 50 מ' מצד ימין
 שלי. ואז, פעם ראשונה הפנתי את המקלע לכיוון התל ויריתי צרור. אז
 באמת השתתקה האש. עמוס ביקש שאני אחזור, היות והייתי אחראי על המשק,
 שאני אחזור פנימה עם המקלע ואקח את הפיקוד על הציבור שבפנים והוא
 יחפה עלי. וכמו שהוא נשכב והכניס את המחסנית לתל מקלע והיפנה אלי את
 הראש, באותו רגע קיבל כדור שעבר את יד ימין שלו, את הריאות, את הלב
 ואת יד שמאל. ונהרג כנראה במקום, מפני שפרץ לו זרם דם רציני מהפה.
 אני מחוסר נסיון, חשבתי שהוא בסך הכל פצוע. אבל ראיתי שהראש שלו
 נכנס באדמה, וככה פירפורים. לא הבנתי עדיין מה קורה. אז נשארתי
 לעמוד על ידו למרות האש. ואמרתי: "עמוס, אני כבר שולח אליך אלונקה".
 קפצתי חזרה לתוך המשק. ואז התברר שכולם שוכבים בתוך העמדות, לא
 יורים, מורידים את הראש, ואף אחד לא מגיב על מה שקורה. כמובן
 שהתלבשתי על הענין הזה. גיליתי עוד איזה ריכוז מכיוון מירון בוח של
 סביבות 1000 מ', עומדים עם משקפות ומסתכלים עלינו. ואז יריתי לשם
 עוד צרור. בסך הכל, שתי מחסניות ברן, שזה כ- 50 כדור. בסביבות רבע
 שעה קרב. החוליה הזאת שקטלה את עמוס, היא היתה חוליה שהוצבה כמארב
 או כחסימה לאפשרות שאנחנו נשלח תיגבורת. והיא אמנם השיגה את האפקט
 שלה. זה למעשה היה הקרב הראשון שאני יודע בגליל. ועמוס היה הקורבן
 הראשון שלנו. אני מספר את הסיפור, מפני שהדברים האלה השפיעו עלי
 לפחות בהמשך כל מלחמת השיחרור. בסביבות שעה 10-11 הגיע הפיקוד של
 הגדוד, מולה, ונדמה לי שהיה גם קלמן. אני כבר לא זוכר בדיוק. היו
 כמה אנשים, על מנת לראות מה קרה. ואני סיפרתי את הסיפור. הם הקשיבו,
 ונדמה לי שאפילו מולה טפח לי על הכתף. אבל, קיבלתי באותה הזדמנות
 נזיפה קשה מאד ממולה על זה שביזבזתי תחמושת. הדבר הדהים אותי, מפני
 שאני, בדיעבד יודע שלולא אני יריתי, אז הם ירו. מי ששיחק, הוא זה
 שנשאר בחיים. אבל, הדבר כל כך השפיע עלי בהמשך הקרבות, שתקופת זמן
 לא ארוכה, כעבור מספר ימים הערבים פוצצו לנו את הבאר של הקיבוץ. לא
 היו לנו מים, היו תנאים איומים. ביקשנו רשות מהמפקדה לפנות את
 התינוקות, היו שלושה תינוקות, עם האמהות. וקיבלנו הודעה שבשום אופן,
 אין מפנים אף בן אדם. הפרות געו כי לא היה מים במשך יומיים, זה היה
 זוועה. וכל התחינות שלנו לא הועילו. בנושא הזה של פינוי משקים, נאמר
 לנו חד משמעית, שאין מה לדון בו. התיקון של הבאר נעשה על ידי זה
 ששלחו לנו את יענקלה הצולע מאילת השחר. ועם עגלה של גלגלי עץ וזוג
 פרדות של הקיבוץ, ירדנו עם חשכה לבאר שנמצאה בין המשק ובין הכפר
 הערבי הגדול עין זיתון. שכבנו עם חשכה, לקראת בוקר לאבטחה על
 הנוטרים ויענקלה זה שיצאו לתקן את הבאר. הוא בא עם שוויס אפרט מאילת
 השחר, וכאשר האיר קצת הבוקר הם התחילו להלחם את הצינורות וכל מה
 ששם צריך היה לתקן. אני עם המחלקה שכבתי על הגבעות מצד צפון, שתי
 הגבעות. ונתתי הוראה חד משמעית לחברה, שאין לירות אף כדור ללא אישור

שלי. כל זה, פועל יוצא מהנזיפה שקיבלתי ממולה. הסתבר ככה, שבסביבות שבע בבוקר, פתאם הופיעו שלושה חברה, שבאב מהכפר הערבי, נעמדו על הצלע הדרומית של הואדי הזה, ועם אקדח התחילו לעשות מטווח. ופתאם הם גילו את הזוג פרדות ואת הנוטרים שאיבטחו. היו שני נוטרים מהקיבוץ שאיבטחו את המסגר. ואז הם רצו לכפר ותוך שניות, התמלא האיזור בערבים והתחילו להתפתח קרב. כאשר הם יורים מכל הבא ליד, ואני לכל כדור נותן אישור. אם זה לדוגמא: "חיריק, אתה עם המקלע שני כדורים, אל ההוא עם הכפיה האדומה, אש!" או: "בני, אתה לזה שמעבר לסלע, כדור אחד, אש!" שוב, תוצאה מהנזיפה הזאת. הסיכום שהיה שכדור שלהם פגע בשוויס אפרט והשוויס אפרט התפוצץ. זה היה עם קרביט. והפרדות מהפיצוץ, מהיריות, תפסו יוזמה והתחילו לדהור. העגלה התפרקה בדרך. אנחנו המשכנו את הקרב הזה עד הערב. כאשר לפנות ערב הופיעו משוריינים של הבריטים, ובחסות המשוריינים הם ניגשו לבאר, חילצו את שני הנוטרים ואת היענקלה הזה. כאשר אנחנו כל היום, לא נתנו לערבים להתקדם ולאפשר להם לחסל את החברה שלנו. אני בכוונה מזכיר את הסיפור הזה, מפני שהטראומה של חסכון בתחמושת היתה הטראומה המרכזית של אותו קרב.

עזרא: כן, אני חושב שבסיפור הזה, חוץ מהטראומה שלך בענין התחמושת והנזיפה של מולה, יכול להיות שבעקבות הנזיפה הזאת הוא הציע לי ללכת לראיין את אבינועם. אבל בטח יש לו סיבות נוספות. על כל פנים, הסיפור של עין זיתים, שמ"כ צעיר בעצם, בא עם מחלקה לא כל כך מאומנת וכבר נכנס למצב של התקפה על ישוב. וכל הפרובלמטיקה של ילדים ושל באר מופצצת ושל פרות שגועות מחוסר מים וכל זה, אני חושב שיש בו משום צילום מצב שנותן לך להריח מה היו הימים האלה בנסיבות האלה, בעצם תחילת מלחמת השיחרור ועדיין האירועים מסתובבים סביב הגנה של ישוב עם חסכון בתחמושת וכל מה שמשממע. אני מבין שזה ראשית הדרך ואחר כך מהמצב הזה אתה עוזב את עין זיתים עם הכשרת עין גב. לאן אתם הולכים?

אבינועם: לפני זה יש לי עוד. בעצם יש עוד פעולה אחת שהיא אולי מסמלת את התקופה ואת ההתנהגות שלנו. והיא, לאחר אותו קרב ראשון שבשבילי היה ראשון ובשביל כל האחרים, בהתקפה הזאת על המשאית בצומת הכביש. וכתוצאה מההוראות של הפיקוד העליון, של פעולות התגובה, החליט מי שהחליט שאין לעבור בשתיקה על כך שהערבים יורים על המשאית שלנו ומגבילים את התנועה שלנו בדרכים. וכתגובה לכך, קיבלתי הוראה אלחוטית מאילת השחר, להכין מספר בחורים שנראים לי מוצלחים יותר מהאחרים. באותה הזדמנות, אולי גם נקבע אותם כמועמדים להיות מ"כים, באם הם יענו על הציפיות. נשלח אלי טנדר שבו אני אצטרך לצאת לכביש עכו - צפת בשעה 8 בבוקר. האוטובוס של השירות הערבי מצפת לעכו יוצא. ואני צריך על הכביש הזה עד להצטלבות צומת מרר לתפוס את אותו אוטובוס, לעצור אותו, להוריד את הנשים ואת הילדים מתוך האוטובוס ולחסל את הגברים הלוחמים, בגיל הלחימה. לחסל אותם ולאחר מכן לשרוף את האוטובוס. זאת היתה המשימה. קיבלתי אותה באלחוט. וכאשר שאלתי בתגובה לאותה הוראה פתאומית: "מה קורה אם לדוגמא, יש לי פנצ'ר באוטו? מה אני עושה?" נאמר לי על ידי קלמן ז"ל שאין פשוט מזה. פשוט לקחת את הכוח, לרדת לואדי עמוד ולהגיע לגינוסר. ומי שזוכר את התקופה של אז, גם בימי שלום, לעבור דרך ואדי עמוד, לא היה מן הדברים הפשוטים והבטוחים ביותר. מה עוד, שאנחנו כבר היינו בעיצומה של מתיחות ויריות וכו'. בחרתי את האנשים שנראו לי ספורטאים, או מתבלטים על האחרים. לא בכל המקרים זה הוכיח את עצמו. וקבעתי, נדמה לי שזה היו שישה איש. זכורים לי כמעט כל השמות עד היום, כמועמדים לקורס מ"כים וכמובן לביצוע הפעולה. המשאית, הטנדר הזה שהנהג שלה היה מאיר כהן (דרך אגב נפגשתי איתו לפני שלושה שבועות פעם ראשונה מאז המקרה עצמו). בחור מטבריה עם שפם גדול מאד, עם טנדר דומה מאד לטנדר ערבי, עם סימון ידים בצבע עליו למזל, עם ברזנט. הוא הגיע בליווי של כיתה מהכנען, לאחר שעשה לא מעט תרגילי התחמקות מעצם ביצוע הפעולה. והליווי יותר מאשר היה (אם

גם זה היה נחוץ) נגד ערבים, היה, שהוא לא יסתובב ויברח. וכשהוא הגיע, כתוצאה מהמלחמה המוקדמת הזאת, האוטובוס הערבי בינתיים עבר והיינו באיחור של כשעתיים משעת השין. התקשרתי וקיבלתי הוראה לצאת בכל מקרה ולבצע, על אחד מהאוטומובילים הראשונים של הערבים שאני אפגוש. יש לדעת שכביש עכו - צפת, לא היה בו שום ישוב יהודי לאורך כל הדרך. ועצם הכניסה לאיזור הזה, היא כניסה לאיזור ערבי מוחלט, שאין בו שום אפשרות במקרה של הסתבכות, להיסמך על איזשהי נקודה יהודית. מי שהחליט את ההחלטה, לקח בחשבון, כנראה בנאיביות לא מבוטלת, את האפשרות של הנסיגה דרך ואדי עמוד כפי שהזכרתי. היום, אני לא מניח שהיו מסתמכים על אפשרות כזאת בלבד. לאחר דין ודברים ארוך ומיגע עם הנהג, בקשות ותחינות, זה נגמר בזה שעם האקדח שלי בצלעות, העלתי אותו להגה. פרידה מהבנות של ההכשרה, עם בכי וכל הקשור בזה. כל אחת עם החבר שלה. עלינו ויצאנו לדרך. התיכנון היה שהמקלען, חיריק, (יחזקאל פרידקובסקי) שוכב בצד ימין של המשאית, כאשר צד ימין הוא צד פנים הכביש והוא מסתכל כלפי אחורה. בבוא הרגע, אני פותח את הדלת האחורית שהיתה תלויה על שרשרות. והוא מציב את המקלע על הדלת ופותח באש על אותו רכב שאותו אני אחליט לעצור. אני כמוביל ראשון קופץ, ואחרי עוד ארבעה חברה, לצד שמאל אם אנחנו מסתכלים כלפי אחור. ז"א, מצד התעלה של הבנקט. נכנס לתעלה ורץ כנגד אותו רכב שאנחנו צריכים לעצור, מחסל את הנהג, עוצר את הרכב, מבצע את אותו מיון שמשאיר ילדים וזקנים לחיים, גברים לוחמים למוות, ושריפת הרכב. יצאנו לדרך, כאשר גבי כהן, לשעבר חבר כנסת, פרופ. גבי כהן, הוא עומד במשאית מעל תא הנהג וצופה קדימה, בחור שעשינו בברזנט, ומודיע מה קורה לגבי הצד הקדמי של הרכב. על יד הנהג יושב עוד בחור עם תת מקלע לאבטחת הנהג. ואנחנו כולנו מאחור. יצאנו לדרך, עברנו את מירון ואין אף אוטו. התקדמנו הלאה לכיוון עכו, ובמקום שקראו לו כפר סמוי, היום כפר שמאי, מבלי שידענו שאנחנו נמצאים במרכז הכפר, בדיוק הופיעה מונית ערבית מאחורינו, על הגג שלה היו שקים מלאים. והיא, בשוונג גדול לקראת העליה דוהרת אחרינו. אני נתתי לגבי הוראה לעצור את הרכב. גבי דפק על הגג. האוטו נעצר על הכביש. פתחתי את השרשרות של הדלת האחורית וקפצתי. בינתיים, המונית התקרבה לטווח קרוב מאד. ברשותי היה טומיגן, יריתי בנהג. הוא הגיע עד למרחק של חמישה מטר מהטנדר שלנו. המקלע לא ירה כתוצאה מכך שהדלת היתה קשורה על שרשרות, כשזרקתי אותה, היא נתנה קפיצה קצת חזרה. והמקלע היה ברן מהטיפוס החדש שכל רגל היתה נפתחת לחוד. והיות וחיריק פתח את הרגלים מראש, שהדלת קפצה קצת חזרה על השרשרות, נסגרה דלת אחת מתוך השתים של חצובת המקלע, והמקלע התהפך לו הצידה. אי לכך הוא איחר בפתיחה באש ואיפשר למונית להגיע עד למרחק של עשרה מטר מהטנדר שלנו. אני ומלי, (דוד כרמלי) הצלחנו לקפוץ מהטנדר. והתברר לנו תוך כזי התקרבות אל המונית, שאין שם לא נשים ולא ילדים. ואז, ירינו בכל מי שישב שמה. בינתיים, אחד האנשים שנפסל לקורס מ"כים, שתפקידו היה לקפוץ שלישי, לא קפץ, כתוצאה מכך הוא גם נפסל, ועצר את כל האחרים שהיו צריכים לקפוץ. וניתכה מתוך הטנדר אש תופת. כולם רצו לנצל את ההזדמנות ולירות. זה לא היה דבר כל כך רגיל עוד. והיות והייתי צריך גם לשרוף את המונית הזאת, ביקשתי שיאפשרו לי לקחת את הבקבוקי מולטוב. אבל, כתוצאה מהאש תופת שיצאה מתוך הארגז של הטנדר שלנו, לא יכולנו לגשת לטנדר. ואז, על ידי דפיקה על הרגלים מהצד, התחלנו לצעוק שיתנו את הבקבוקים ואיש לא שמע. עלי לספר עוד, כאשר קפצתי מתוך הטנדר, התברר לי שבעצם אני נמצא במרכז הכפר, כאשר ערבים נמצאים מכל הצדדים ובורחים כתוצאה מהירי והפיגוע שאנחנו ביצענו. אנחנו קפצנו עם כפיות כמו הלגיון. בשלב ראשון הם חשבו שאנחנו ערבים, אבל הם שמעו את הפקודות בעברית והתחילו לרוץ. אני גם ידעתי שכתוצאה מכך, זמן רב אין לנו, כי מהר מאד הם יצליחו במידה שהם יגיעו לנשק, לחסל אותנו. הנהג בינתיים לקח יוזמה והתחיל לנסוע והשאיר את מלי ואותי כאשר אנחנו נמצאים באמצע, ומנסים להשיג עוד את בקבוקי המולטוב המבוקשים, על מנת להשלים את המשימה. כתוצאה מתחילת התזוזה של הטנדר נפסקה האש מתוך הטנדר. ואז מלי הצליח איכשהו לקפוץ ולשכב

על הדלת. והטנדר הגדול הזה, היות וזה היה בעליה קשה, עד שהוא פיתח מהירות, אני הצלחתי איכשהו גם כן למזלי הרב להאחז בו. ויתרתי כבר על הבקבוקים והצלחתי באיזושהי צורה, בעזרתו של מלי ובעזרתו של עוד מישוה שאני לא זוכר, סחבו אותי לתוך הטנדר שכבר היה בנסיעה די מהירה. ובצורה כזאת נחלצנו מהכפר. עוד דבר, באותו שלב שאנחנו ניהלנו את הירי על המונית, הופיעה משאית של חיל הספר מאחור, מכיוון גוש חלב, שהיה שם אז בסיס גדול של חיל הספר. ראתה את היריות מטווח של איזה 150 מטר, נעצרה. יש להניח שהם לא הבינו מה קורה. למשאיות של חיל הספר אז היה אז חור בגג והיה מוצב מקלע. הם נסעו תמיד עם חיל שעמד על יד ברן, בתוך הקבינה. והיה אמנם חיל כזה עם ברן, אבל הוא לא ירה מפני שהוא לא הבין מה שקורה. מה עוד שחלק מהכדורים שלנו היו בכיוון של המשאית שלהם, של חיל הספר. המשכנו לסוע, ומרוב בהלה, הנהג ירד במהירות עצומה בירידות לכיוון רמי, ובכביש שצריך היה לפנות שמאלה לכיוון מרר, הוא המשיך לסוע לעכו. עד שתפסתי את הענין הזה, היות שלפני זה הייתי גם קצת נהג בכנרת, הכרתי טוב את הגליל. צעקתי לו: "העצור", הוא הסתובב ומרוב בהלה ירד לתעלה. איכשהו הוא הצליח לחזור לכביש ופנינו לכיוון מרר. על יד החורב הגדול יש קבר שייך גדול. הודיע לי גבי שעוצרים אותנו. ההוראה שקיבל הנהג, במידה ויעצרו אותנו, היות והוא היה דומה מאד לערבי ודיבר ערבית חופשי, טברניני לכל דבר, עליו יהיה להאיט את המהירות, לבחור את אלה שמסכנים ביותר את הנסיעה שלנו ולדרוס אותם ברגע האחרון, פשוט לדרוס אותם, ואנחנו נטפל בכל האחרים שיפריעו. כשגבי אמר שעוצרים, שאלתי אותו מיד: "כמה?" אז הוא אמר לי: "איזה שנים שלושה ערבים". אמרתי: "בסדר גמור, שימשיך לסוע". ולא עבר העיקול הראשון, אומר לי גבי: "עשרות של ערבים עוצרים אותנו". הרגע היה מאד מתוח. הוצאתי וגם מלי הוציא את הניצרה, לפי הוראה של הרימונים. אנחנו מאחור, כאשר הברזנט מכסה עלינו ולא נראה שום דבר. הערבים שעצרו אותנו, זה היתה כנופיה גדולה מאד של קאוקג'י. עם מכנסי בריצ'ס, מגפים חומים, חגורות כדורים, רובים, מקלעים בסביבות של 100 איש. כנראה שהם שמעו את היריות למעלה בכפר סמוי ורצו לשאול אותנו בתור ערבים לכל דבר, מה קרה שם. ומאיר, הנהג הזה, האיט את המהירות לפי ההוראה. ברגע האחרון שמעתי משק של דריכת בריח מהחוף. ברגע האחרון הוא נתן צעקה, כמה מילים בערבית. כנראה שהסביר להם משהו לצורך הענין. נתן גז ותוך שניות נעלמנו קטן, שהטנדר לא נראה יותר. טיפסנו לתוך הכפר הערבי מרר, עברנו דרכו. שמה עמדו אנשים בשלווה, ביקשו טרמפ לסוע לשדות. היתה שעת בוקר עדיין, בסביבות 10. אנחנו הגענו בצורה כזאת לגינוסר. בגינוסר, כנראה שכבר הכינו את הזרים. מפני ששם פגשתי את יגאל אלון ואת מולה כהן כשהם חיוורים מאד. "מה קרה לכם?" קשר לא היה, לא ידעו מה קורה, למה אנחנו לא באים. והם היו משוכנעים כנראה, באופן די רציני שאנחנו, או שנגיע דרך ואדי עמוד כאמור, או שלא נגיע בכלל. מרוב התרגשות, מולה כהן אז, פעם ראשונה לאחר תקופה די ממושכת אמר לי: "בוא, אנחנו ניסע. אתה תבקר את הבת שלך ואת האישה ואני אסע לדגניה". ואז באמת ביקרתי. זה היה אחרי איזה שלושה חודשים. אחרי הצוהרים הוא בא ולקח אותי חזרה. את הכיתה הזאת שלחנו מגינוסר באוטובוס חזרה לכנען. לפנות ערב אנחנו באנו ליהודי בשם מינו בטבריה. יגאל ומולה באו, אני הייתי צוציק שלא ידע ולא הבין כלום. וככה בילינו עד שעה מאוחרת, על ארוחה שעד היום אני זוכר אותה כארוחה, הכי הכי טובה אצל מינו בוילה. ממתקים וכבש וכל מה שרק בן אדם יכול לחלוט. מה עוד שהיינו רעבים ונדכאים מאד מאד באיזור הזה של הקרבות.

למחרת חזרתי לכנען ומשם לעין זיתים. אבל, את עין זיתים אני עזבתי די מוקדם ועברתי לכנען. את הכשרת עין גב השארתי ליוסקה, שהוא בא בתור מ"מ והחליף אותי.

עזרא: אחרי הסיפור הזה אני מבין קודם כל למה מולה מתיחס כל כך לענין הזה של הסיפור. אתה ניסית בהתחלה כששוחחנו להמעיט. אבל אני הצלחתי תוך כדי הסיפור שלך, למרות זה שהייתי בגדוד השלישי ושמעתי כל

הזמן סיפורים על כל מיני יחידות, אבל את הסיפור הזה אני פעם ראשונה שומע, והוא סיפור שהכניס אותי למתח. וכל שלב שלו, חשבתי, נו, מה קורה הלאה? אבל מה שרציתי לשאול אותך, אם הפעולה הזאת שביצעת, מה שמעתם אחרי זה, את ההדים בצד הערבי? אם שמעתם. או שמעיתם, ביצעתם, אכלתם דגים וזהו. אז זה לא יכול להיות שזה עבר ככה. זה בתוך איזור ערבי, פשיטה לעומק. זה ה"פשיטה המשוריינת" הראשונה שהיתה באיזור. כי חדירה כזאת היא דבר חריג.

אבינועם: אין ספק שההשפעות מהפעולה הזאת הם היו הרבה יותר מרחיקות לכת ממה שזה נראה גם בהודעות הלקוניות שהיו אז. מפני שהברטים עדיין שלטו בצנזורה שלהם על העיתונות, גם על העיתונות הישראלית. זה הופיע באיזשהי כתבה קטנטונת, כמה שאני זוכר, שאיזשהם אנשים תקפו מונית והרגו איש אחד. וההודעה היתה כאילו זה שודדים ולא יהודים. עד כמה שאני זוכר. מעבר לזה לא היו שום הודעות נוספות. זו היתה אחת הסיבות שהסיפור הזה, הוא גם בספר הפלמ"ח, או בספר החטיבה, נזכר רק לאחר שנים רבות כאיזשהו תיקון כביכול לתקופה ההיא. אבל אין לי ספק אם אני היום חושב שפעולה מסוג זה, הערבים הרי ידעו, א. נהרגו שם לא אחד, אלה מונית שלמה של חמישה איש. כולם גברים עם שפמים ולא נשים ולא ילדים. ב. הם שמעו את הפקודות בעברית והם ידעו שזה יהודים. ואין שום צל של ספק שהם היו חייבים מאותו רגע לקחת את זה בחשבון בכל תנועה שלהם בשטח. היתה אחר כך פעולת סעסע, שהיא היתה פעולה משלימה, שבכלל הוציאה אותם משיווי משקל, מפני שהם נוכחו שאין להם שום בטחון בשום מקום, ולא משנה באיזה טווח היהודים.

עזרא: אתה השתתפת בסעסע?

אבינועם: לא. אני באותו יום בבוקר יצאנו לקורס הקצינים. למעשה יום קודם, ואלדד רוכל שגם היה איתי יחד בקורס הקצינים, הוא בא למחרת כי הוא היה בפעולה הזאת. אישית נשלחתי קודם, לא ידעתי שבכלל מתקיים הענין.

עזרא: תגיד לי אבינועם, מה שחשבו הערבים אני יודע, מה שהיה כתוב בעיתון אני יודע. מה דיברו על זה האנשים, אם אתה זוכר, אם בכלל דיברו? האנשים, אתה היית מ"כ בכיר. כל האחרים היו מעומדים לקורס מ"כים. בסך הכל הם היו בחורים צעירים. ופעם ראשונה הם באש כזאת, בסיטואציה כזאת. מה דיברו? אם בכלל דיברו, אם אתה זוכר.

אבינועם: לא דיברו שום דבר. זה פשוט, אולי בריתחת הימים של אז, כל יום עשינו משהו. כל יום, פעולה הצטרפה לפעולה. נדמה לי שכעבור יום או יומיים תקפנו את עין זיתון התקפה ראשונה, שמאיר דרונר היה המפקד שלה, שהיא נכשלה כשלון חרוץ. פה נהרג יהודה פריימן. זה סיפור בפני עצמו. בכל אופן, פעולה ליוותה, אחת את השניה והיינו במתח כזה, שלא זכור לי שבכלל דובר. אולי רגע אחרי, אבל למחרת כבר דיברו על דבר אחר, והדברים האלה נשכחו.

אני חזרתי מהעסק הזה לכנען, מהכנען ירדתי לעין זיתים. ונדמה לי, אני כבר לא זוכר בדיוק, אבל יום, יומיים אחרי זה קיבלנו הוראה לתקוף את הכפר עין זיתון הערבית. שוב במסגרת פעולות התגובה. להרוג את הגברים הלוחמים ולהימנע בכל מחיר לפגוע בנשים, ילדים וזקנים. הפעולה צריכה היתה, עד כמה שזכור לי, התחלקנו לחוליות, כאשר כל מפקד חוליה היה ברשותו פנס. הוא צריך היה לפרוץ ראשון לתוך בית, להאיר עם הפנס, לזהות את הנשים והילדים והזקנים ולחסל את הגברים. עם הוראה חד משמעית, להימנע בכל מחיר מלפגוע בהם. מפקד הפעולה היה מאיר דרונר. אני הייתי מפקד חוליה וגיזרה בתוך הפעולה הזאת, כאשר החוליה שלי גם היתה החוליה המובילה בכניסה לכפר. בו זמנית באותה שעה, צריכה היתה להיות התקפה, לא זכור לי בדיוק, נדמה לי שזה דובלה, היה מפקד הכוח הזה, לתקוף את בית אבו חדרה למעלה, היום נמצאים שם המשרדים של

קרבן הקיימת על יד הכנען. שם היתה לו וילה גדולה, ולפוצץ את הבית הזה. כמו כן, הבית של אבו חדרה למטה בעין זיתון הערבית, הוא היחידי עד כמה שזכור לי שההוראה היתה לפוצץ אותו על יושביו, מפני שהוא היה הנציג של הועד הערבי העליון. הוא היה המסית הראשי והיה חשבון מוחלט לחסל אותו ואת משפחתו.

כמוביל הכוח אני נעתי אחרי שני הסיירים, שאחד מהם היה מלי

ואחד היה יהודה פריימן. הם גם היו החבלנים שצריכים היו לפוצץ את בית

אבו חדרה. זכור לי עד היום, אנחנו עלינו מתוך הוואדי לתוך בוסתן של

מדונות תלולים מאד עם תעלות מים. שטח סגור, צמחיה סבוכה, שיחי פטל.

וכאשר התקרבו אל הכביש שהוא עובר בתוך כפר, השביל הזה הוביל אותנו

מבלי לדעת, על גג של בית שלמעשה היה מתחת לכביש, כאשר הגג הזה היה

בערך חצי מטר יותר נמוך מהכביש ושימש כעמדה נפלאה לכיוון מרכז הכפר

שבו היה המסגד והרחבה של הבית קפה. מה שקרה, שכאשר התקרבו אל הכפר,

בניגוד להוראות או לידיעה לגבי התוכנית, שהכוח של דובלה יתקוף בו

זמנית איתנו, ההתקפה אצלו משום מה התחילה יותר מוקדם. נאלצנו לעשות

את הדרך הסופית במהירות גדולה מאד, על מנת לא להפסיד את אלמנט

ההפתעה. וכמובן שבמרחק של 500-600 מטר מעלינו התנהל קרב, אז כל אותו

כפר התערער לחיים. השעה היתה נדמה לי בסביבות שעה 10 בלילה, אולי

קצת יותר מאוחר. הנסיון שלנו שוב יש לזכור היה דל מאד. לא היה לנו

שום נסיון מוקדם בדברים האלה. והמורכבות של עצם הפעולה עם החזירה

בתוך חוליות, חיטול ולא חיטול וכל הדברים האלה, גרמו למתח די רציני.

מה שקרה, עלינו, יהודה פריימן ז"ל ומלי ואני, על אותו גג של בית,

כאשר הכוח נמצא מאחורינו, אישה ערביה יצאה מתוך הבית ושאלה: "מין

האדה?" "ז"א, מי זה? ובאותו רגע אנחנו שומעים תשובה מגבר שמתקדם

מכיוון מרכז הכפר לכיוון שלנו ואומר לה: "מה תחיפי, אנא אבו חדרה",

אל תפחדי, זה אני אבו חדרה. וברגע שאני שמעתי את העסק הזה, נתתי

הוראה מיד למלי וליהודה, לחצות את הכביש, לפתוח באש, לשים את

המטענים בביתו שהיה בדיוק מצד שני של הכביש. זה בית שעד היום אפשר

לראות את שרידיו. קשת יפהיפה מאבנים שנשארה בלבד מכל הבית עצמו.

היה בית בן שתי קומות, נהרס. יהודה ומלי עברו את הכביש, שמו את חומר

הנפץ והודיעו לי שהכל מוכן. נתתי צעקה: "לפוצץ", הם צעקו: "פוצץ".

מלי רץ ראשון ויהודה פריימן אחריו. וכמו שהוא היה בערך במרחק של

שלושה מטר ממני, הוא כנראה קיבל צרור, נפגע בכל אופן מכיוון הכפר.

אני ניסיתי לירות לכיוון הכפר, והסטן שלי, (אז באותם הימים הנשק היה

סטנים) לא פעל. זרקתי מחסנית, הכנסתי שניה, לא פעל. התחלתי לזרוק

רימונים. יהודה שכב על הכביש, בינתיים היה הפיצוץ הגדול שכנראה תרם

לא מעט להרעת מצבו, מפני שהוא שכב עם הפנים לכיוון הפיצוץ וכנראה

שקיבל הדף רציני מאד. אחר כך, כך נאמר לי על ידי מי שליווה אותו עד

לטבריה למחרתו. זריקת הרימונים למרכז הכפר השתיקה במידה מסוימת את

הערבים. התחילו יריות. והבית פוצץ, אותו בית שהיה של אבו חדרה. אבו

חדרה חוסל על ידי צרור, או של מלי או שלי שבסיכומו של דבר פעל. כאשר

נגמר הפיצוץ והאבק וכל זה, אני יכול לומר שהייתי בסביבות 5-6 מטר,

בסך הכל, הכביש היה די צר והוא הבדיל ביננו. כשפריימן צעק שפוצץ,

אני הורדתי את הראש ונשכבתי על הגג, ככה שהיה לי מחסה של חצי מטר

כעמדה טובה. ואחר כך התרוממתי חזרה וראיתי את יהודה שוכב על הכביש,

קפצתי אליו וגררתי אותו אלי, אל הגג. אני הסתכלתי שמאל וימין ולא

נשאר אף בחור משלנו. נשארת לגמרי לבד איתו. לא ידעתי מה לעשות.

יהודה היה בחור מאד גדול, כבד, התחלתי לגרור אותו במדרון בשביל. הוא

נאנח מאד. בינתיים התחלתי לשמוע את הערבים צועקים, מעודדים אחד את

השני ונותנים הוראות אחד לשני: "להקיף, לסגור". ואני לא מוצא אף אחד

מהחברה שלנו. מה שהדאיג אותי, הוא נאנח בקול רם, אנחות חזקות מאד.

ובאותו רגע, היות והמדרון היה חריף מאד, הגוף שלו בזמן הגרירה, נשכב

על הרגל שלי. אני בגלל זה מעדתי ובגלל המדרון החריף שינוי החלקנו

כשלושה מטר, התחלקות מהירה מאד. נעצרנו כאשר הראש של יהודה נכנס

לתוך תעלת מים שהיתה מדופנת באבנים. כנראה שכתוצאה מזה הוא איבד את

ההכרה והשתתק. אני מאד שמחתי, היענע שמחה, אבל שמחתי שהוא השתתק

באותו רגע. וככה המשכתי לגרור אותו במדרון בתוך הבוסתן הזה, עד שאפסו הכוחות שלי. ואז החלטתי שאני נשאר על ידו, אם הערבים סוגרים עלי, אני אנסה לעשות מה שאני יכול, בתקווה שהחברה יבואו. אני נשארתי על ידו, כאשר אני צמוד לעץ זית גדול בחשכה. ופתאום שמעתי סימנים מוסכמים כאלה שנהגנו אז בהם. אני עניתי והתברר שבאמת החברה הגיעו שם למטה, עשו מפקד נוכחים והתברר שאנחנו חסרים. אז מפקד הכוח שלח חולייה ואנחנו ככה נחלצנו. הגרירה של יהודה ז"ל לעין זיתים, שהמרחק בסך הכל היה כשני קילומטר משמה, נמשכה כל הלילה עד הבוקר. אלונקות לא היו אז, לא ידענו מה זה, כי לא התכוננו שיהיו לנו הרוגים. לא ידענו ולא חשבנו. ואז לקחנו שינלים על רובים, עשינו איזה אלונקה מאולתרת. ואם יש לי סיט עד היום, זה הגרירה הזאת של יהודה. יהודה נפטר למחרתו, כאשר אנחנו עוד היינו צריכים ללוות אותו בטנדר שירד בגשם שוטף מהכנען. היינו צריכים לדחוף את הטנדר, בדרך עפר שמובילה לכנען. משמה לקחו אותו לטבריה ושמה הוא נפטר. אז התברר שחלק מזה זה היה כתוצאה מהדף שנכנס לריאות שלו, בנוסף לכדורים שפגעו לו בריאות. אחרי זה אני בעצם חזרתי לכנען. ואז נמשכו הפעולות, פעולות התגובה לפי הוראות, תגובות למה שהם עשו, עד לזמן שהלכתי לקורס הקצינים.

עזרא: אבינועם, הענין הזה של סיפור הנסיון הראשון של התקפה שלכם על עין זיתים. יש פה כמה איפיונים. קודם כל האיפיון של ההוראה הזאת, להיכנס לתוך הבתים עם הפנסים ולחפש את האשמים ולאחר מכן לטפל בגברים. אתה קורא לזה כשלוון, ובכל אופן בחלק מהפעולה, הפגיעה באבו חדרה זה ופיצוץ הבית, יתכן שהיתה לו השלכה אחר כך לגבי הפעולה השנייה של עין זיתים. בכל הענין הזה של עין זיתים, הפקודות של הפרדה בין לוחמים, נשים וילדים וזקנים, זה לא מאפיין רק את עין זיתים. אתה פותח את תולדות מלחמת השיחרור, אתה פוגש לפעמים סיפורים, אשר בפקודות המבצע, הדברים הראשונים היו הכוח והפקודה למיין ולא לפגוע בחפים מפשע. אם כי אחר כך בתוך המלחמה, אתה רואה שלפעמים אתה לא יכול לעמוד בזה. ולא שאתה מתכוון להפר את הפקודה, אלא זה מה שיוצא. אבל, העובדה שניתנו אז פקודות כאלה, העובדה שמישהו חשב על זה. העובדה שמישהו חשב שישם וילדים אינם אשמים במלחמה הזאת, היא אומרת הרבה וצריך לשים את האצבע בנקודות האלה. המענין הוא שבהתקפה השנייה על עין זיתים, שיצא לי להשתתף בה שגלשנו לתוך הכפר, באיזשהי סימטה, אם תשאל אותי באיזה סימטה, אינני יודע, זרקו על הכיתה שלי רימונים ובעצם כל הכיתה הזאת נפגעה. ואני זוכר ששכבתי פצוע ועד שבאו לחלץ זה היה לילה ושמעתי ממרחקים את כל מה שמתרחש בכפר. אני שומע פתאם קול מוכר לי, חבר שלי מההכשרה שלנו, שהוא שואל בצעקה: "יש שם נשים וילדים, מה לעשות? אני לא יודע מה לעשות". כשאני בוחן את הדברים האלה מנקודת ראות של נכון לאותו רגע, נכון לאותו זמן. זה לא לאחר מעשה ולא ליד השולחן, אלא כשהוא שאל את השאלה הזאת: "מה לעשות?" אני לחשתי לעצמי, כששכבתי פצוע: "אהרוניק, מה אתה שואל שאלות? זרקו את הרימון, לפני שגורלך יהיה כגורלי. גם עלי זרקו רימונים. זרוק את הרימון". אני מצייץ את זה, זה לא כבוד כל כך גדול שאדם חושב שבאותו רגע הוא חשב שצריך לזרוק רימון לתוך בית שלפי העדות של הקול שקרא, יש שמה נשים וילדים. אבל אני אומר, שיש לפעמים איזה סיטואציה שאתה תקוע בה. וכדאי לך לבחון את האירוע ולציין אותו לחיוב ולשלילה. ואני זוכר את עין זיתים בשני האירועים, באירוע שנפצעת, וזה חלף, עובדה שאני פה. אבל, באירוע השני שמישהו התלבט בשעת קרב, מה לעשות עם הרימון ומה לעשות עם הבית שממנו יורים, אבל יש שם גם נשים וילדים. אתה היית בפעולה הזאת גם כן, נכון?

אבינועם: כן. אני הייתי מפקד אחת משתי המחלקות שכבשו את הכפר. נדמה לי, אם אני לא טועה, שדובלה קליימן היה מפקד המחלקה הדרומית. אני על כל פנים הייתי מפקד המחלקה הצפונית. הכפר חולק על ידי איזה דרך, רחוב כזה, לשני חלקים, כאשר מהדרך הזאת לכיוון צפון זה אני

ומהדרך לכיוון דרום, זה אני. והסיפור שלך עכשו. על אהרונצ'ק, אני נזכר בו, כמו שעכשו סיפרת את זה. ואני זוכר את הצעקה הזאת שלו ואת השאלה הזאת. אני לא זוכר בדיוק לאיזה כוח הוא השתייך. אני חושב שהוא השתייך לכוח של דובלה, מפני שלמחרתו עברתי בכפר וראיתי את אותה חצר ובחצר הזאת באמת הייתה תוצאה של אותו ענין. ונדמה לי שגם טיפלנו מיד בהעברה לקבורה של אותה האישה שהיתה בחצר הזאת. זכור לי מאותו קרב שיוסקה היה ממונה על הוידוקה. הקרב התפתח בצורה זאת שבאנו ישר מכיוון מזרח במדרון תלול מאד שיושב מעל הכפר. הכפר גם כולו במדרון שמגיע עד לכביש עכו - צפת. היו לנו שני מקלעים בינוניים על חצובות, בראונינג, שהיצבנו אותם מעל הכפר. אני עם המחלקה הייתי על יד המקלעים האלה. ויוסקה מאחורי עם הוידוקה. ועם אני לא טועה, היו לו שלושה פגזים של דוידקה. פתיחת הקרב היתה על ידי אש המק"בים וירי בדוידקה. זה היה נסיון ראשון שלנו, לא ידענו איך להתיחס אליו. נדמה לי שיוסקה למד את השימוש באותו יום. הוא קיבל אותו ולמד איך להשתמש בו. היה מין צינור כזה שמושכים בחוט, מכניסים את הפגז, מושכים בחוט וזה מתרומם, עושה רעש גדול מאד. עם הפגז הראשון (עד כמה שזכור לי, הוא צעק: "יחי הפלמ"ח"! הפגז התרומם, ירד לתוך הכפר או מעבר לכפר ועשה רעש אימים. היינו מאושרים, פעם ראשונה שהיה לנו מין חיפוי ארטילרי כזה. והפגז השני, הוא צעק: "יחי הגדוד השלישי"! ובפגז השלישי, נדמה לי שנגמר לו המילים. ואז, היות ואני שכבתי לפניו, אז הוא משום מה החליט שאני ראוי לפגז השלישי. משך את החבל, הפגז התרומם באוויר בתרועה גדולה. ונוצר מעלינו בדיוק, פיצוץ אימים שמזל שהוא לא הרג את כולנו. אבל אחר כך, הסתבר בדיעבד שהפגזים האלה חוץ מרעש גדול מאד, כמעט שלא עשו בכל הפעולות, גם בהמשך בצפת, התוצאה שלהם היתה אפסית, חוץ מרעש באמת גדול. אולי לגבי אותם ימים היתה לזה משמעות חשובה ביותר. פרצנו לתוך הכפר, ההתנגדות היתה מאד קלה. בתוך רבע שעה מכסימום, הכפר כולו היה ברשותנו. בצד של דובלה היתה התנגדות. ומה שסיפרת לי שנפצעת, זה אותו כוח של דובלה, שאצלו נפצעו באמת. נדמה לי שגם נהרג איזה בחור. וזה היו כל האבידות שלנו. תפסנו שמה בסביבות 60 שבויים גברים. שאר האוכלוסייה, אנחנו הודענו להם שעליהם לפנות את הכפר. והם ירדו לכיוון ואדי תאוהין, לכיוון כביש מירון ופינו את הכפר. באותו בוקר התנהל קרב קשה מאד על רמות נפתלי. ועד כמה שאני זוכר, היו שמועות שרמות נפתלי נכבשה על ידי הלבנונים ויש ברשותם הרבה שבויים. ואז הוחלט להחזיק את אותם 60 גברים בתור בני ערובה. בסביבות הצהריים המאוחרות, התברר שזה היו שמועות ורמות נפתלי לא נפלה. ואז נקראתי לפיקוד ונתבקשתי לקחת את השבויים, לרדת איתם לוואדי או לאחד הבתים. והיות ואין צורך ואין לנו אוכל ואין לנו שום אמצעים לאכסן אותם, לשמור עליהם, להביא את העסק לידי חיסול. אני הודעתי חד משמעית ומיד, שאני לא מוכן לעשות את זה. נדמה לי שנתבקש דובלה לעשות את אותו דבר, הוא גם הסתייג באופן מוחלט מזה. והדבר הזה ירד מהפרק. את השבויים העלנו לכנען ששם נשארו הבנות והכוח הלוגיסטי. והם היו שם. לאחר מכן, אחרי ההתקפה הראשונה כבר בצפת. נדמה לי שזה היה בראשון למאי, אנחנו כבשנו את עין זיתון הערבית. לפנות ערב, אחרי הצהריים, אני עליתי לעיר עם המחלקה. לאחר שקודם כל השבענו את קיבותינו בהנאה אדירה בשמן זית, בביצים, בפיתות חמות, בזיתים, דברים שלא ראינו חודשים בכנען. והיה שמה בחורצ'יק אחד שאכל חביתות מ-18 ביצים, זה היה משהו בלתי רגיל. ואם להבין את התקופה, את העוני שלנו, את הדלות שלנו. אחד הדברים הכי זכורים לי זה אותה סעודה. אבל יחד עם זה, היות והיה מוסר חמור ביותר בנושא של שלל, אז כמוכן, אין לקחת שום דבר כשלל. ובאותו בית שאני ישבתי עם המחלקה לאחר הכיבוש, היה בית עשיר מאד, עם סטים של צלחות מפורצלן.

עזרא: פה אתה עושה קפיצה.

אבינועם: לא, לא. זה לאחר הכיבוש של עין זיתון, תיכף באותו יום. אני הייתי עסוק בכמה סידורים, אבל אחד המ"כים, אמקה, אותו אמקה

מכנת, שקצת התפנתי, הזמין אותי לארוחת בוקר, אותה ארוחת בוקר שעכשו ציינתי. ומה לעשות עם הכלים, היות ולא לקחת שלל, אז כל צלחת שגמרנו לאכול בה, עם כל הציורים היפהיפיים, זרקנו אותה לפינה מסוימת באותו סלון גדול של אותו בית. התאספה ערימה של צלחות שבורות. והיפה הוא, בשנה שעברה עשיתי עם המ"כים איזשהו אימות לגבי אותו קרב. ובאנו לאותו מקום ושיחזרנו את אותו אירוע. הזזנו כמה אבנים מאותו בית שהוא הרוס לגמרי ומצאנו את אותה ערימה של הצלחות השבורות, עד היום היא ישנה באותו מקום.

לפנות ערב עלינו לעיר. וכנראה שכתוצאה מאותה צעקה של יוסקה בולבוס בפגז השלישי של הדוידקה: "יחי אבינועם!" הצפתים שכבר חיכו לנו והיו ערים ושמעו את כל מהלך הקרב, שמעו את השם הזה, וכאשר עלינו, כל אחד שאל: "מי זה? מי זה אבינועם?" וככה התפרסמתי בצפת. באנו לצפת. המחלקה שלי קיבלה את מלון "מרכזי" כדי להשתכן בו, שהוא היה בעצם העמדה הקיצונית לכיוון המשטרה, המשטרה העירונית, שהיא היתה עמדה של הערבים. ועבור ימים ספורים, 5 ימים, בחמישי למאי תקפנו את בפעם הראשונה את צפת, לאחר הכנות. יהודי צפת קיבלו אותנו על כפיים. מה שרצינו, מה שהיה חסר לנו, נתנו. סידרו לנו סוליות לנעלים שלא נחליק, כי כל צפת מרוצפת באבנים. אנחנו היינו עם נעלים מסומרות. נתנו לנו גלידות, אם אמנם היה. אני זוכר שהיה יהודי בקיוסק אחד שנתן חופשי לפלמחניקים.

אני מוכרח לציין פה איזשהו סיפור אחד, שהוא אולי מאפיין יפה מאד את התקופה. אני ירדתי במשך הארבעה ימים האלה מהראשון במאי עד החמישי לכפר עין זיתון כל יום. ירדתי לפוצץ את הכפר. על מנת להוריד את המורל של הצפתים, שהם ישבו וראו את הכפר הזה בטווח ראייה וראו כל מה שנעשה בו. והפיקוד החליט שאנחנו נפוצץ את הכפר על מנת להוריד להם את המורל, בעצם האקט הזה של מחיקת הכפר.

עזרא: למה אתה מגדיר את זה להוריד את המורל של הצפתים?

אבינועם: היות והערבים בצפת, שהם היו רוב גדול.

עזרא: אה, אתה מדבר על הצפתים הערבים?

אבינועם: הצפתים הערבים. באותה מידה, גם להרים את המורל של היהודים. אבל, בעיקר זה היה, למחוק את הכפר הזה שזה היה כפר מרצחים עוד ממאורעות 1929 וידוע היה כשבאב, לוחמים נועזים וכל מה שקשור. צריך היה בעזרת הענין הזה להוריד להם את המורל. וביום השני שירדתי עם המחלקה לשמה, עם חבלנים, עם חומר נפץ, אחד המ"כים, אמקה עלה לאבטחת הכוח לעמדה שהיתה מצד מזרח מעל הכפר. פחות או יותר מאותו איזור שאנחנו תקפנו אותם. הסתבר שהעמדה הזאת פונתה כאשר אנחנו התקרבו כליל הכיבוש, אותה חוליה ערבית ששמרה על הכפר, עזבה אותה כנראה במנוסה כאשר הם הרגישו בנו, מבלי להודיע לכפר למטה. ואמקה מצא שם בתוך שיגל גדול, 5 כלירות שטרלניג. הוא שם אותם בכיסו. הוא גם מצא תעודות של אותו ערבי. הוא לא התיחס לכל הענין הזה, שם את זה בכיסו. וכך עברו עוד יומיים. ופתאום, נדמה לי שזה היה ברביעי לחודש, הוא בא אלי ואמר: "תשמע, יש לי דבר נורא לא נעים, אני לא יודע מה לעשות". אני אומר לו: "מה קרה?" אז הוא אומר: "אתה זוכר, ירדנו למטה לכפר שלשום ואני מצאתי שמה בתוך המעיל 5 כלירות. שכחתי לתת את זה למיפקדת הגדוד. ועכשו, אני לא יודע מה לעשות. אם אני עכשו אבוא, אז החברה תיכף יעקמו את הפנים כי יש חשש לשלל. ולזרוק 5 כלירות? זה לא זה. מה עושים?" אמרתי לו: "אתה יודע מה? את הנעשה אין להשיב בוא, יש פה חנות אחת. אוכל אין בצפת, אבל יש חנות אחת של יינות וקופסאות שימורים". עד היום "כרמל מזרחי" ישנה החנות הזאת. באנו לשם ומצאנו כל טוב. וקנינו קופסאות של אננס, דבר שלא ידענו עליו, בא מדרום אפריקה. ואיזה ליקר דא אפרטרך, משהו בלתי רגיל. ולקחנו את זה למחלקה למלון "מרכזי". שמה עשינו חאפלה של כל המחלקה. ופה

התנקה המצפון המלוכלך של אמקה, שהוא עמד כמעט בפני פיתוי של שלל. עכשו אני מגיע בעצם להתקפה הראשונה. ובהתקפה הראשונה, אני הייתי מפקד מחלקה רזרבית. התפקיד שלי היה, לשבת במלון "המצודה" ולעלות ולבצע כל פעולה שאני אדרש על ידי המג"ד, במקרה שיצטרכו תיגבורת. ההתקפה היתה בעצם ששרול תוקף את בית הספר המקצועי, כובש אותו, ולאורך הצלע המזרחית של המצודה, את הבתים שנמצאים שם, עד בית הספר לבנות. ומשמה עולה, פחות או יותר מהצד האחורי של הפיטמה שהיא נמצאה בדרום המצודה, בחלק העליון הדרומי של המצודה. למעשה, כל ההתקפה רוכזה לכיוון ההוא. ואני יושב עם המחלקה במלון "מצודה" ומחכה להוראות. על מנת למנוע נפגעים הוראתי לכוח שלי לשבת בקומה התחתונה, לא להסתובב, על הרצפה. היה אולם כניסה גדול כזה. בית של שלוש קומות, יפהיפה, עד היום, נטוש. עליתי למעלה, בגג הרעפים היתה עמדה שלנו שצפתה פחות או יותר בגובה של המצודה ואיבטחה נגד פריצה מהכיוון ההוא של הערבים לכיוון הרובע היהודי. עליתי למעלה, שם ישבו שני חישיניקים, הסתכלתי. עוד סיבה נוספת, שהטלפון, הקשר עם מיפקדת הגדוד שישב במלון השני ב"ציטדל", נמצא אצלם בתוך העמדה. ודרך אותו טלפון הייתי צריך לקבל הוראה. הסתבר שהכוח שתקף טעה במידה מסוימת ועלה לא בצד הדרומי, אלא באמצע. הסתבר בכל מיני דברים שאני לא כל כך בקי בהם ונכנס לאותו שטח הריגה שהוא צפונה מאותה פיטמה. והתחילו לו נפגעים רבים. באותו זמן, מפקד הגדוד נתן לי הוראה לעלות למצודה ולהתחיל לעשות שם סדר. ירדתי למטה, והתמונה שלתדהמתי ראייתי, ששוכבים שלושה חברה על אלונקות, כאשר הם חבושים בחלק העליון של הגוף, בראשים. שאלתי מי זה החברה, אז אומרים לי שזה מלי, ברנדי ואמקה. מלי, פרופ. מלי וברנדי זה פרופ. ברנדי מ"רמבם" ואמקה מכנרת. אלה היו שלושת מפקדי הכיתות שלי, כולם פצועים. שאלתי: "מה קרה?" הסתבר שהם יצאו בניגוד להוראה החוצה למרפסת, נפל פגז של מרגמה על הטרסה שמעל למרפסת. החלק התחתון של גופם היה מוגן על ידי המעקה, לא נפגעו. אבל, החלק העליון כולם יצאו מכלל שימוש. אמקה איבד עין, מלי נפצע קשה מאד בראשו וגם ברנדי שקראנו לו עד היום ברנדיס, נפצע קשה בראש. לא היתה לי ברירה, אלא לקחת ולמנות במקום אנשים שיהיו מ"כים ולעלות למצודה.

עזרא: זה דוגמה קלסית של חוסר משמעת, עם עונש ישר במקום.

אבינועם: זאתי דוגמה קלסית, עונש מידי שמים, או מידי ערבים. אבל, יש בזה גם משהו, בכל זאת, מאותה נועזות שאולי בה טמונים גם דברים חיוביים, אם כי הם נגמרים לא טוב. ואני מעדיף משמעת על דברים מסוג זה. בכל אופן, עליתי למצודה כאשר אני נמצא עם כוח ללא מ"כים. ומהר מאד התברר לי, התחילו דימדומים והתברר לי שיש התרוצצות עצומה של אנשים על השטח, נפגעים רבים. ואין שום סיבה, אלא לפנות את השטח מיד. במכשיר הקשר שהיה איתי, הודעתי לקלמן שאני חושב שכדאי לסגת. והוא אישר לי. הוא אמר: "היות ואתה נמצא במקום, תחליט מה לעשות ותן הוראות בהתאם". ואז נתתי צעקה לכולם, לסגת לכיוון הצפוני, לרדת אחורה לכיוון הכביש, למלון "מצודה" ו"ציטדל" ולהתפנות. היתה כבר שעת דימדומים, שראיתי כבר איך נראית המצודה. את המשטח, את הפיטמה שירקה אש. וראיתי מספר נפגעים, חלק התפנה בעזרה. וכשאני חשבתי שאני נמצא פחות או יותר אחרון על השטח, התחלתי לסגת גם כן. ואז נתקלתי בעמוס בן פורת, בחור בלונדיני יפה, גבוה, חסון. הוא שוכב. אני שאלתי: "מה איתך עמוס?" אז הוא אומר לי שהוא לא יודע, אבל כואבת לו הבטן בצורה נוראה. אני אומר לו: "איפה נפגעת?" הוא מראה לי בבטן. אבל אני לא רואה בבטן כלום. הפכתי אותו, אני רואה שבישבן אצלו יש דם. אני אומר לו: "עמוס אתה נפגעת בישבן". הוא אומר: "אני לא יודע, אבל הבטן נורא כואבת לי". אני גרתי אותו. יש שמה מדרון חזק מאד לכיוון בית הספר המקצועי, ממש מתלול. היום זה מלוב "לרום" נדמה לי, בדיוק בנוי על חורבות הבית ספר. אני הבאתי אותו לשמה. ושמה, התברר לנו מהר מאד שיש שמה כוח של בערך כיתה, עם כמה נפגעים ויורים עלינו מכיוון הגג של "בית שלוה". זה היה בנין מבלוקים וכדורים חודרים פשוט את הקירות,

הקירות לא החזיקו מעמד. ואני קיבלתי הוראה להתפנות ולהגיע לקלמן במהירות האפשרית, על מנת למסור מה קורה שם. אני עברתי את הכביש, הכביש היה מקום חשוף. מבית הספר המקצועי עד לתעלה, יש עיקול חד מאד כזה של 180 מעלות. את הקטע הזה צריך היה לקפוץ, מפני שמהגג של "בית שלוה" צפו יפה מאד, ועם מקלע ירו על המעבר הזה. בקפיצה עברנו. שאר הכוח, נשאר בעצם תקוע עד הלילה. אי אפשר היה לפנות אותו. והקרב על המקום הזה התנהל כל היום, כאשר מספר פעמים הערבים ניסו מכיוון המצודה להסתער לתוך המבנה. כאשר החברה שנמצאים בפנים, ברימונים וברירות מנעו. נדמה לי שהם גם גרמו להם אבידות די נכבדות. עם חשכה, נכנס כוח עם חבלן, עם חומר נפץ, פינו את ההרוגים, הפצועים והכוח שסוכך עליהם ומיקשו את המבנה עם מוקש חשמלי, מטענים חשמליים. לאחר שפינו, הערבים נכנסו והתחילו לצהול ולשמוח על הכיבוש. ואז, חבלן פוצץ את המבנה עליהם. וגם במקרה הזה נגרמו להם אבידות די קשות, עד כמה שאני שמעתי, אינני יודע במדויק.

היות ואני הייתי למעשה הבן אדם שירד אחרון מהמצודה, ירדתי עם אור יום כבר בעצם, ראיתי את כל מה שקורה, נקראתי למג"ד. ובמסגרת התיכנון של ההתקפה השנייה, אני זוכר עד היום. ירדתי לבית החולים, אחרי שמסתי דו"ח לקלמן. נכנסתי לבית חולים לראות את הפצועים וכו'. ובחוף עמדו מספר זקנים של צפת ובכו כמו ילדים קטנים. אני ניגשתי אליהם באמונה מלאה, וגם אולי באיזשהו כוח של שליחות מסוימת. אבל, בעיקר אני זוכר עד היום באמונה. אמרתי: "מה אתם בוכים? לא ברגע אחד כובשים, אנחנו ניכבוש". הם אמרו: "אנחנו סמכנו עליכם, הפלמ"ח, הפלמ"ח, נתנו לכם הכל. והנה, גם אתם לא הצלחתם לעשות שום דבר". אני

זוכר עד היום שבפירוש אמרתי להם שהכל יהיה בסדר, שילכו הביתה. אם כי, אני בעצמי אישית לא הייתי כל כך בטוח. אבל כנראה שהגיל, נתון לבן אדם אפשרות להיות הרבה יותר אופטימי מאשר אנשים שהם כבר בגיל 50-60 אולי יש להם נסיון חיים, אולי הם זוכרים את מאורעות 1929 וכול מה שקשור בזה. לי בכל אופן לא היתה בעיה מיוחדת, והענין הזה, נדמה לי שעזרתי להם במשהו. אני לא בטוח, אבל נדמה לי שעזרתי להם משהו בניחומים האלה.

ההתקפה השנייה היתה בעשירי למאי. ז"א, חמישה ימים בין אחת לשנייה, כאשר אנחנו מכינים, עורכים, ועושים את כל זה. התוכנית של ההתקפה השנייה התחשבה בכל אותם דברים שגרמו לכישלון של ההתקפה הראשונה. אם כי, היום כאשר בעלי מקצוע בשטח הצבא היו מקבלים נתון כזה, דמוגרפי וקרקעי ונשק, מה שהיה אז לרשותנו, אם לדוגמה אוכלסיה של 12,000 לעומת 1,200 יהודים, כולל אותנו. כאשר שתי פלוגות עירקיות על ציודן, וכאשר קאוקג'י, כאשר הלוחמים בסביבות של אלפים בכל אופן נגדנו עם מיטב הנשק. ואנחנו, עם אותה אידיאולוגיה של לחסוך תחמושת, אם כי כבר אז התחילו לרכז לנו יותר נשק, יותר תחמושת. בכל אופן, מבחינת יחסי כוחות, זה דבר, אותו מיכאל סטון שבא ליעץ, אמר: "זה בעיה שלכם, זה לא בעיה שאני יכול לעזור בה". כאשר הוא השתתף בתיכנון בכנען לקראת כיבוש צפת. בתיכנון הזה כבר הובאו בחשבון מספר גורמים. אחד, זה אותו "בית שלוה" שחסם את הכניסה המזרחית ושלט על הצלע המזרחי של המצודה באש יעילה. קיבל טיפול בתוכנית על ידי מחלקה מוגברת בפיקוד של אברהמלה ליכט ז"ל. מצד שני, המשטרה העירונית שנמצאת בצד המערבי, ליד מלון מרכזי, שלטה על הצלע המערבית של המצודה. המצודה זה מין גבעה תלולה מאד, מתמשכת מצפון לדרום, שאורכה בסביבות של מאה מטר. כאשר בחלק הדרומי שלה יש פיטמה. אנחנו קראנו לזה פיטמה, זה מין התרוממות כזאת של גבעה שעליה היו עמדות שקי החול ועמדות הירי של הערבים. והיא גם כן גרמה לנו אבידות בהתקפה הראשונה לאותם אנשים שבטעות הצליחו לרדת לצלע המערבית, חטפו אש מהגג של אותה משטרה. ואז הוחלט שבו זמנית, או בעצם בהקדמה של בסביבות 15 דקות, תפתח התקפה על המשטרה. שעל ההתקפה הזאת מפקד המ"פ, איציק הוכמן ז"ל. בצד שני של העיר, זה אותו "בית שלוה" ששולט על הצלע המזרחי בפיקוד אברהמלה ליכט. ואני תוקף את המצודה, רבע שעה יותר מאוחר, כאשר כל הארטילריה היתה מרוכזת על החלק הדרומי של המצודה, שלפי מה שנמסר

לנו אז, בסביבות של טונה חומר נפץ ירד על המצודה הזאת. זה היה דבר מדהים, לשמוע על טונה חומר נפץ. כאשר שתי דוידקות, והיה מין דוידקה קטן שקראו לזה פרעושים ומרגמות 81-52 וכל אותם דברים שמעיפים פגזים באוויר באש תלולת מסלול. כל זה צריך היה לרדת על המצודה. פה היה גם איזשהו גורם מסוים והתיעצות. זכור לי עד היום. לי היה יתרון מסוים, ששנה קודם היה לי טיפוס בהרות, נשלחתי להבראה לצפת. ועם עוד בחור מכנרת היינו בהבראה בצפת. מה עושים שבוע ימים? עולים למצודה. זה אחד המקומות לטייל. אני, יש לי טביעת עין. באותו ויכוח של התיכנון, אני טענתי שהמצודה, אורכה לא יותר ממאה מטר. לעומת זאת, אותו זאב כהן ז"ל, בן צפת שהוא הוביל את ההתקפה הראשונה, הוא היה הסייר של הכוח שתקף, נהרג על המצודה, טען שהמצודה, אורכה 400 מטרים. אינני יודע עד היום, מדוע לא לקחו מפה ובדקו אותה בדיוק מה האורך. בכל אופן, המפקד המחליט עשה קומפרומיס ולא 100 מטר ולא 400 מטר, אלא 250-300 מטר. וזה היה בעוכרינו, מפני שלאחר מעשה התברר שכל הפגזים בלי יוצא מהכלל ירדו ברובע הערבי שהוא מעבר למצודה. ז"א, המצודה עצמה לא חטפה אף פגז אחד. זה נבדק וכל מי שטוען אחרת, טועה מחוסר בדיקה.

עזרא: יתכן שהטעות הזאת באיזשהי צורה הביאה את הערבים לבריחה?
שהם ראו טונה חומר נפץ נוחת עליהם.

אבינועם: אין ספק שזה עזר. אין ספק שבחלקו הם התעקשו פחות ממה שהם היו מתעקשים אחרת. אבל, לכוח התוקף, או הכוח הפורץ נגרמו אבירות, בגלל שהערבים על הפיטמה ירו אש תופת. הטונה, לא פגעה בהם. הם היו לגמרי שלמים. כאשר אנחנו עלינו, היינו צריכים לעבור את אותם שמונים מטר, היינו צריכים לעבור בשטח חשוף, בריצה, על מנת להגיע אליהם מטר מגע. מפקד הכוח, מפקד הגדוד, שאל אותי אם יש לי איזשהן השגות לגבי העניין. אני אמרתי לו שלדעתי כמה דברים חייבים להעשות, אם הוא כבר מטיל עלי את התפקיד. 1. זה לרכז את הנשק האוטומטי הטוב ביותר שישנו לגדוד, ז"א, טומיגנים. אני לא מוכן ללכת עם אף סטן אחד. ושתהיה לנו תחמושת ללא הגבלה. כל אחד מהלוחמים שישא מכסימום שהוא יכול לסחוב איתו ורימונים. 2. לא יהיה פינוי של פצועים והרוגים עד תום הכיבוש. מתוך הנסיון של ההתקפה הראשונה, חלק מהנפגעים היו מאלה שפינו את אלה שנפגעו. והיות והשטח הוא מאד צר, הרוחב של המצודה הוא בסביבות 15 מטר. שאתה צריך לפרוש כוח, הכוח המכסימלי שאתה יכול לפרוש, זה כיתה, גם אז היא צפופה. אם להביא בחשבון הסתערות על שטח כזה, הרי, אם ממולך נמצאת עמדת שקים שבה יש שני מקלעים ניצבים על הצובות, שבה יש איזה ארבעה מקלעים רגילים, שבה יש מחלקה פלוס של רובאים ותת מקלעים, הרי יש לערבים כוח אש אדיר על פיסת קרקע צרה מאד וארוכה מאד. אתה צריך לעבור את אותם שמונים המטר ברוחב של 15 מטר. כל כוח שתנסה להגיע בריצה, יש לו סיכוי רציני מאד להיפגע. לכן אני מבקש, לא להוציא פצועים, לא לטפל בהרוגים עד שנכבוש. והכוח יהיה מפוצל לשלוש יחידות משנה. כאשר, הכוח הפורץ זה כיתה. מפקד הכיתה המובילה היה אליעזר בן נבט מקבוצת כנרת. הכיתה השניה היתה בפיקוד של חיים לימוני מגינוסר, לשעבר. וכיתה שלישית שתפקידה בכלל היה, להישאר בשטח מוגן. שהיא תהיה אותה כיתה, או שתשמש גל שלישי במידה ועוד יהיה טעם בדבר. מפני שאני לא הערכת שמעבר לגל שני, משהו יהיה טעם לעשות. ובה יהיו כל אותם אנשים שתפקידם יהיה לסייע. הכיתה המובילה תעלה, כאשר בשני הצדדים שלה יהיו מקלענים ברניסטים ושאר הכוח כולו עם תת מקלעים מטיפוס טומפסון, כפי שסיפרתי. בהנחיות שהוראתי לכוח, מסרתי להם דברים פשוטים. שהסיכוי היחיד שלנו להשמיד את הערבים שמצאים ממולנו הוא, לרוץ כמו שדים. לעבור את אותם 80 מטר במהירות המירבית עם אש תוך כדי ריצה, כל הזמן ללא הפסקה. כולל זריקת רימוני הגנה שהם עלולים לפגוע בהחלט גם בנו, על מנת להוריד להם את הראש. יחד עם זה אמרתי להם שיש אפשרות מצוינת שבכלל לא ישארו שמה ערבים

כתוצאה מהטונה חומר נפץ שהובטח לנו. ובשיקול זה היה די מעודד את הכוחות הפורצים האלה, כולל אותי. במידה והכוח הראשון יחוסל, או יפסיק לתפקד, אז באותה מתכונת במדויק יכנס הכוח השני בפיקוד של חיים לימוני. כאשר הוא נמצא באותו משטח שקוראים לו המצודה, לבין אותו מלון "מצודה" שהוא נמצא מצפון למצודה, ישנה מין גבעה כזאת, היום יש עליה מין מוזיאון כזה קטנצ'יק שהוא נטוש, אינני יודע מה זה. נדמה לי שזה אחד מבזבזי הכספים של מדינת ישראל. ויש עמק כזה יפה בין שניהם. יש היום את האנדרטה של אותם חברה שלי שנפלו על המצודה. יש שם את השמות, יש שם ברז מים, מקום יפה, מקסים. והכוח של לימוני ישאר שמה ויופעל לפי פקודה שלי ברגע שהכוח הראשון יגמר. אני אישית עם קשר, נמצא מיד לאחר הכיתה הראשונה של אליעזר ופועל בהתאם להחלטות שלי במקום.

ההתקפה נפתחה באמת כאשר אברהמלה ליכט ז"ל, תוקף את "בית

שלווה". באותו זמן איציק התחיל לתקוף את המשטרה. אני נערכתי במלון "מצודה" שוב פעם. ומשמה, עם גמר הארטילריה הנוראית הזאת, כאשר קיבלתי בקשר הודעה של: "אחרון נורה", התחלתי לעלות למצודה. ואז קרה משהו, היות ולא רצינו להחשף, לא לצד מזרח ולא לצד מערב מאותן עמדות משטרה ו"שלווה", טיפסנו על המתלול של הצלע הצפונית של המצודה. ירדנו לתוך העמק הזה היפה. ואז, קרה דבר מסוים, היה ליל חושך, הכיתה פנתה מזרחה יותר מדי והתחילה למשוך לכיוון מזרח. זה מין ערוץ כזה שיכול להוביל אותך ולא להביא אותך אל מול המשטח של המצודה עצמה. אני ראיתי את העננין הזה, אז בשביל לחסוך זמן, צעקתי לכיתה כולה: "לעצור" ונתתי פקודה שכולם במקומם יפנו ימינה, ז"א עם הפנים לכיוון מערב ו"קדימה צעוד". הזזתי אותם כ-20 מטר, שמה השטח הוא רחב יותר, כ-20 מטר או 10 מטר לכיוון מערב. כאשר מרכז הכיתה הגיעה מול מרכז המצודה, עצרתי אותם והפנתי אותם שוב פעם לכיוון החזית. ואמרתי להם: "עכשו אתם נמצאים בדיק מול המרכז ולהתחיל לטפס". שמה יש מתלול די רציני שוב פעם. מהצעקות שלי, עד אז לא נשמעה אף יריה. כאשר צעקתי את הפקודות האלה, כנראה שזה מה שהביא אותם, אלה הערבים שישבו בעמדה, הם שמעו כנראה את העננין הזה, ואז התחילה אש חזקה ביותר. הכיתה הזאת, כאשר עלינו למעלה, התחלנו כפי שתיכננו, להסתער במהירות המכסימלית עם אש תופת ממולנו ואש מכסימלית שאנחנו מצליחים ליצר. זה לא נמשך יותר מאשר בסביבות 30 מטר והכיתה הזאת למעשה חוסלה. דן הר שלג המקלען שהיה בצד ימין. אני עוד זוכר עד היום ששאלתי, צעקתי: "מדוע אתה לא יורה?" מספר 2 שלו אמר לי שהוא נפל. ואחר כך מאיר מחטי מצד שמאל אותו דבר. כל המעבר הזה מההתגלות בשטח הפתוח לפיטמה, ועד שהכיתה הזאת בעצם חוסלה, כ-30 מטר. 30 עד 40 מטר, זה עבר תוך שניות של ריצה. כמה שתביא בחשבון שאנשים יכולים להספיק לרוץ, זה מה שזה לקח. כי לא נשכחנו, ירינו, אלא רצנו בדהרה קדימה. באותו שלב אני גם נפצעתי, איזושהי מכה איומה ברגל השכיבה אותי. זה הפיל אותי, נפלתי. וראיתי תוך כדי ההתפוצצויות, ראיתי בעצם שלפני 10-15 מטר, יש מין בור כזה. היו סלעים לבנים כאלה. וזחלתי, גררתי את עצמי לתוך הבור. בינתיים אליעזר מפקד הכיתה גם כן נפצע וצעק לי שהוא פצוע. שאלתי אותו אם הוא יכול להגיב, להמשיך, הוא אמר: "אני חושב שכן". הוא כנראה נשרט אז בגב מכדור. אבל למעשה, הסיטואציה היתה שהכיתה היתה מחוסלת לחלוטין, כאשר אני בעצם נמצא קדימה לפני כולם בתוך הבור הזה. ואני מתחיל לצעוק לחיים לימוני צעקות עם כל הגרון שיצטרף ויעשה את אותה פעולה שאליעזר עשה עם הכיתה שלו. משום מה, אולי בגלל הירי, אולי בגלל הפיצוצים, לא נוצר קשר עם חיים שהיה למטה בעמק הזה מאחורינו (איפה שהאנדרטה היום). אני על מנת לשמור הלאה, המשכתי לזרוק רימונים. ואז הופיע, פתאם מעלי מאחור, בא בחזר גדול, עד היום אני מאד הייתי שמח לראות או לשמוע או לפגוש את היהודי הזה. הופיע מאחורי וצועק לי: "אבינועם". ענית לי: "כן, מה אתה עושה פה?" הוא אומר לי: "אני עם הפיאט". אז אני אומר לו: "מצוין, שכב מיד ותירה". אני הייתי אז במרחק של בסביבות 30-35 מטר מהעמדה של הערבים. פיאט זה מין מטול כזה של פגז נגד טנקים, מאד פרימטיבי. המטול הזה צריך לדרוך אותו עם קפיץ חזק מאד, ברגל. בשביל זה לקחו אנשים חזקים. היו שוכבים

על הצד, עם הידים מחזיקים בקת, עם הרגל דורכים את הפדל, עד שהקפיץ היה נתפס. ואז היו שמים את המכשיר על רגלית כזאת, מכניסים את הפגז ויורים. אבל הוראות הבטיחות קבעו שמהטווח הזה אסור לירות, כי זה מסכן את היורה. ואז הוא עוד עומד עלי, לא שהוא נשכב, הוא עומד עלי וועוד אומר לי: "אבל אסור לירות כל כך מקרוב". ויורים בי. אני אומר לו: "קודם כל תשכב מיד. ב. אני לוקח על אחריותי את הבטחון. תרביץ ואל תתוכח". אז הוא אומר לי: "בסדר". נשכב על הצד, דורך את הכלי. אני אומר לו: "אולי יותר מהר". אז הוא אומר לי: "רגע אחד". אני עוד אז לא ידעתי מה זה פיאט. זה היה כלי חדש, שמעתי עליו. ואז הוא מציב את זה ועוד לפני שהוא יורה הוא אומר לי: "אבינועם, על אחריותך". אני אומר לו: "על אחריותי, תרביץ כבר". אז הוא הרים את הפגז, הפגז פגע במדויק למזלנו, במרכז, איפה שהיה מרכז האש, שעד היום אני זוכר את זה. זה היה קיר של אש. כנראה שזה היה ויקרס, המקלע הבינוני, שהוא בעצם שגרם את עיקר האבידות. ואני זוכר עד היום, היה ליל חושך, חלקים וגופות, או שזה היה נשק, או סתם שקי חול, אינני יודע. בכל אופן, היה ריסק של העמדה הזאת, כאשר נעשה אחרי זה שקט מוחלט. יותר לא היה קרב. ואז המשכתי לצעוק אחורה, לחיים לימוני. אחרי מספר צעקות, לי זה נראה נצח, אבל כנראה שזה לא היה כל כך הרבה זמן. הוא הופיע עם הכיתה. הוא שואל אותי: "מה לעשות?" אני אומר לו: "קדימה, תעלה, תחסל את מי שישנו שם". הוא עלה, הוא אומר: "לא נשאר נפש חיה, המצודה בידנו". בזה למעשה נגמר הקרב. אם היום אני בקור רוח על הכורסה שוקל על אותו קרב, אני חושב שזה נמשך לא יותר מ-30 עד 60 שניות, כל אותו פרק זמן. כי מאותו רגע שעלינו לשטח הפתוח ודהרנו, עד שהכיתה חוסלה ועד שהופיע הפיאטיסט, אני חושב שזה סוכם בסביבות דקה אחת. ופשוט הפיאטיסט הזה, שעד היום אני לא יודע מיהו, כי הוא לא היה מהכוחות שלנו.

עזרא: הוא לא היה ?

אבינועם: מבחוצ, הוא בא לצורך הענין הזה. אני הייתי מאד שמח לדעת מי זה.

עזרא: יש תוכנית ברדיו שאפשר לבקש, אתה יודע מה ? לכבודך אני מחפש אותו. אתה גמרת את הסיפור ? אני רוצה להגיד לך משהו. אני הייתי בכנען פצוע. אחר כך כשירדתי סיפרו את הסיפור. אבל, לשמוע מן המקור, ישר וכמעט להריח אותו, כמו שזה מתרחש, זה רק על ידי מי שהיה שם בדיוק את ה-30 מטר מהמצודה ויכול לתחום את כל האירוע הזה ב-60 שניות. אבל למה אתה לא מבין למה יוסקה בולבוס הפעיל את הדוידקה השלישית בעין זיתים ואמר שזה לכבודו של אבינועם ? אולי פה יש משהו שנקשר מלמעלה.

עזרא: אני רואה שנשאר ממך איש דתי.

אבינועם: אני אגיד לך, בענין הזה יכול להיות. אני תופס את עצמי לפעמים במיסטיקה של צפת. אתה יודע, אני אומר את זה סתם בשביל להדגיש את הענין הזה של חלקך בכיבוש המצודה. אבל אתה יודע, אני ישבתי עם אורי גפן מגדות. שהוא היה גם כן אחד המ"כים. והוא מספר לי שהוא ישב ושמע את ההוראות שלך לקראת הפעולה הזאת. וההוראה הכי חשובה שהוא זוכר מאז, שהיא שאמרת: "לשטוף מהר ולא לעצור". הוא אמר לי את זה לפני שבוע, אחרי כל כך הרבה שנים. "לשטוף ולא לעצור", זה הסקת מסקנות מהפעולה הקודמת.

אבינועם: כן, אין ספק. זה היה גם אחד הדברים שאני עמדתי עליהם מספר פעמים, לא רק פעם אחת. אמרתי שהדבר החשוב ביותר יהיה, אין לנו פה הרבה, אלא רק לרוץ. לרוץ, והתפקיד שלי במקרה הזה לדאוג שלא יפסיקו לרוץ. אני זוכר את זה עד היום. כי בעצם בריצה כזאת, כל אחד

צריך להגיע מה שיותר מוקדם, מה שיותר מהר לעבור את השטח. הפינוי באמת נעשה, על ידי חובש שלנו, היה יענקלה קליק ז"ל שנהרג בפטרה. ובאמת לאחר שהכל השתק, חיים לימוני ישב על הפיטמה, אז פוננו כולנו. הכיתה הזאת כולה חוסלה. היו לנו שמה 12 הרוגים בעצם. ובזכותם בעצם צפת שוחררה, אני חושב. מה שעוד דבר אחד, אני פונתי. את החבישה יענקלה עשה שמה באותו בור ופונתי לבית החולים בתוך צפת. על ידי שכב זקן שנפצע בישבן שלו, שהוא ישב בבית שימוש. באותו זמן שאנחנו תקפנו, קאוקגי ירה עם תותחים 25 ליטראות מכיוון מירון. הוא ישב בבית שימוש ונפצע. הוא שכב על ידי, זה אני זוכר עד היום. ממול החדר שלנו, היה חדר המתים ששמה שכבו כל החברה. אותי ניתחו למעשה למחרת ב- 10 בבוקר, כי אצלי היתה פציעה קלה יחסית ונדחת. ואז ראיתי את אלה שסוחבים את האלונקות, ממול, בדלת ממול. וכשהזקן הזה אמר לי: "אתה רואה, זה הכל נסים, זה הכל מאלוהים". אני זוכר שאמרתי לו: "זה אולי במידה מסוימת נכון. כי יחסי הכוחות וכל מה שעבר עלינו, זה לא יכול להיות בלי איזושהי תרומה. אבל אם תסתכל מי ששוכב שמה, אז בודאי ובודאי שלהם מגיע כל הענין". איציק נהרג אז בכיבוש המשטרה ואברהמלה נהרג ב"בית שלווה".

יגאל אלון ומיקל סטון ומולה באו למחרתו. כשאני התעוררת מהנרקוזת הם היו הראשונים שבאו, עשו ביקור אצל הפצועים. ואיתם יחד עלה אבא שלי, בזכות אמא שהיא לא היתה מוכנה לוותר, שהיא שמעה בכנרת. באותם ימים הודיע הרדיו תמיד, באותו יום או למחרת, היו מודיעים ברדיו את שמות הנופלים והפצועים. מפני שזה היה אמצעי הקשר היחידי, בעיקר בצפון. והיא שמעה את ההודעות. ואז הודיעו את השמות גם של ההרוגים וגם של הפצועים. היא שמעה את השם שלי, אז היא החליטה, היא עולה לצפת בכל מחיר. הדרך עוד היתה סגורה. איכשהו היא הגיעה לראש פינה. בראש פינה היא תפסה את מולה ויגאל. ואמרה: "לא מענין אותי". וככה היא הגיעה עם הראשונים לצפת. וגם אישתי חנהלה וגם אחותי. אז, כשאני התעוררתי, אמרתי לו: "תראה, את הנעל תמצא למעלה. יש בור, 30 מטר מהפיטמה, שמה זה". הוא עלה ומצאו את הנעל. ואחר כך ממנו גם שמעתי, ביקשתי אותו באופן מיוחד שיבדוק אם יש סימנים של פצצות או מרגמות, או טיח של דוידקות על המצודה. והוא וגם אחר כך מאימותים אחרים התברר שכל הארטיילריה עברה לכיוון הרובע הערבי.

עזרא: אני מוכרח לספר לך סיפור שקשור עם הסיפור שאמרת על הזקן שנסים נסים, אבל אלה עשו את זה. משהו שליווה אותי. אני הגעתי אז מהכנען לצפת אחרי הכיבוש. ואנחנו הובלנו אז את החברים שלנו לקבורה בבית הקברות. ועלינו מן המדרון למטה. בית הקברות נמצא לכיוון מירון. ואני עוד סחבתי את הרגלים, כי הייתי קצת פצוע. והזדנבתי מאחור כשהחברה עלו למעלה. ואז, באחת הסימטאות רדפו אחרי שני ילדים. ומה ילדים רוצים לאחר המלחמה, לאחר הקרב? רוצים מזכרת. ואמרו לי: "מזכרת, מזכרת, תן לנו מזכרת". זה היו ילדים קטנים, נחמדים עם הפיאות האלה.

אבינועם: אורגינל.

עזרא: אורגינל צפת שלא פינו אותם. על זה יש לא מעט דיונים, למה לא פינו. והכרעות, אני חושב היסטוריות, אז בזמנו של יגאל, לא לפנות בצפת, כי זה ישבור את הכל. אז כמו שהוא נסחב אחרי, והראש שלי היה לא במזכרות ולא בשום דבר. בכל אופן, הוא הציק לי והציק לי ושניהם רודפים אחרי שני הקטנים האלה. סך הכל הם כנראה היו דומים לי כשאני הייתי קטן, גם כן הייתי קצת דתי. אני הסתובבתי ואמרתי להם: "אתם רואים? פה בבית הקברות נשאר המזכרות". והם, כמו שהם היו קטנים, אני אמרתי את זה ככה מתוך הבטן, כמו שהם היו קטנים, הם נדהמו. אז אמרתי להם: "כשתהיו גדולים בימים של האזכרות, כשתלכו תשימו פרחים על הקברים". והרבה שנים אחרי זה, אני לעיתים בימי אזכרה נוסע לצפת, לצפת, לצמח, שם החברה שאיתם היינו. ואני רואה פרחים על הקברים.

לאחרונה שהייתי, מצאתי אפילו מכתב של ילדה קטנה, על הקבר של אברהם ליכט. אתה יודע, הילדים כותבים: "תודה, היית גיבור, בזכותך" וכל הדברים האלה. אני קושר את הדברים עם מה שאמרת על היהודי בצפת. אבל פה, מאחר שסיפרת לי לפני כמה זמן, על מה שקרה לך באיזה יום זכרון לכיבוש המצודה, עם ראש העיר הנוכחי. אולי, תספר לנו כעת על האירוע הזה. כי יש בו משהו חשוב במסרים שאנחנו רוצים להעביר.

אבינועם: בשנה שעברה כהרגלנו בקודש, ביום כיבוש צפת, בדרך כלל, אם יש איזשהו אירוע, אנחנו שואפים להגיע לשם, ולו אפילו, רק לבקר בבית הקברות. אני בכלל אוהב את צפת וקשור אליה מאז ילדותי, כי הסיפור הראשון שיש לי על צפת, זה שאבא שלי, אחרי מאורעות 1929 שנתיים לפני שאני נולדתי, שמה נשחטו יהודים. ואז, נשלחו שני חברי הגנה לתגבר את כוחות ההגנה של צפת, בערך על אותו בסיס שאנחנו נשלחנו במלחמת השיחרור. ואחד משני הכוחות האלה, זה היה אבא שלי. והוא תמיד היה מספר לי על צפת. צפת זאת, גם ביופיה, גם מפני שאני איש הגליל, גם הפרשה, לפני הכיבוש והכיבוש, הייתי קשור מאד לאיזור הזה. וכאשר החלטנו שאנחנו חוזרים לגליל, חיפשנו את המקום סביב אותה צפת. חשבנו על צפת עצמה ובסוף התישבנו איפה שאנחנו יושבים. אבל, במסגרת זאת, היות ואני התחלתי בחיים חדשים, חשבתי לנכון, שאם אני אתבקש לספר במסגרת אותם מסרים שאתה אומר, אולי אני יכול במשהו להועיל. ופה המקום להעיר הערה שבעצם, הרבה מאד דברים בהיסטוריה שלנו, נכתבו או הושמעו על ידי אנשים שלא בהכרח היו בעלי האינפורמציה המדויקת. ולא אכנס לסיבות, אבל, הדברים לא חייבים להיות תמיד על דיוקם המלא, אבל יש דברים שגם מגיעים עד לידי אבסורדים. ואני מוכרח לציין שאם קראתי את הספר שחצא של נשיא מדינת ישראל העכשווי, אלוף במילואים, הרצוג, אז נדהמתי לראות, איזה סילופים ואיזה חוסר ידע הוא מראה בנושא הזה, לפחות בשטח של צפת, שבו אנחנו בקיאים. ויתכן שזה גם מראה על שאר הפרקים באותו ספר. אבל, במסגרת אותם דברים, החלטתי שאם אני אתבקש, אני אתחיל לספר, אני לא אשב בצד. אני אספר את מה שאני יודע, לפחות הגריסה שלי. והנה, בשנה שעברה נתבקשנו במסיבת יום שיחרור צפת, במלון "מרכזי", אותו מלון שבו הייתי עם המחלקה, אם יש מישהו שמוכן למחרת לספר, מתוך הפלמחניקים שהיינו שם, חמישה, שישה חברה, אז הם מאד ישמחו. כי למחרת יש יום צעדה בעקבות הלוחמים שעיריית צפת מארגנת לכיתות הביניים. הם יתחילו מכיוון עין זיתים, דרך עין זיתון, יעלו לצפת. טקס הסיום יהיה על המצודה. אני כמוכן במסגרת מה שאמרתי, ניגשתי לאותו אדם שנתבקשנו לגשת, במידה ואנחנו מוכנים להשמיע. ואמרתי לו שאני מוכן להשמיע. "מי אתה?" אמרתי: "שמי כך, ואני באותה הזדמנות פיקדתי במקרה על כיבוש המצודה. הייתי גם בעוד כמה אירועים בשטח לקראת, במסגרת הקרבות סביב צפת". הוא שמח מאד, היה ראש המתנ"ס. ומאד מאד השביע אותי שלמחרת, בשעה אחת עשרה וחצי במדויק, שאני אמצא על המצודה. אני שאלתי אותו: "לכמה זמן אני צריך להתכונן לספר?" אז הוא אמר לי: "תראה, כל העסק הוא שלך. אתה תספר. תרגיש, אם הנערים מקשיבים אז בודאי שיהיה לך יותר. אם אתה תראה שהם עיפים והם, אתה תחליט בעצמך. אני סומך עליך". ואני, למחרתו באתי באחת עשרה וחצי, עשר דקות לפני. הילדים כבר התחילו להתאסף מהצעדה שלהם. ישבו, חלקם בקבוצות ומפוזרים. ואני שמעתי מדריכים שמספרים בעקבות הלוחמים. אני עמדתי והקשבתי. בין הסיפור לבין הדיוק היה מרחק גדול. אבל סך הכל זה לא משנה. כאשר נאמר שראש העיר באחת עשרה וחצי יפתח, ידבר 3 דקות, לא יותר, בגלל העיפות של הילדים. ואחר כך, רשות הדיבור תהיה לי ואני אספר את סיפור המעשה. עבר אחת עשרה וחצי ועבר שתיים עשרה וראש העיר לא הופיע. אני פניתי למנהל המתנ"ס, אמרתי לו: "מה זה? הילדים מחכים, עומדים בשמש, איזה מין צורת התנהגות זאת? איזה מין יחס? ולמה מחנכים פה את הילדים? סך הכל, אם אחת עשרה וחצי, אז אחת עשרה וחצי". אז הוא אמר: "תראה, מה אני יכול לעשות? אחרי הכל, ראש העיר". ניגשתי, עמד בצד מאיר מיבר, שהיה בזמן מלחמת השיחרור מפקד העיר, שהוחלף אח"כ על ידי אלעד כשהפלמ"ח נכנס לעיר. ואמרתי לו:

"תשמע, מה הענינים האלה? מה קורה פה?" אז הוא אמר: "תשמע, כבוד ראש העיר, נחכה עוד כמה דקות, למרות שהוא גם כן ממפלגה יריבה". בסוף, בסביבות שתיים עשרה ורבע, כשלושת רבעי שעה יותר מאוחר מהשעה היעודה, הופיע ראש העיר. בחור צעיר, מזוקן. עלה, לקח את המיקרופון, לאחר ששרו שיר אחד, איזה מין מקהלה. והתחיל לנאום. במקום 3 דקות, הנאום שלו נמשך בסביבות של איזה 20 דקות. חלק גדול הוקדש לזה שהוא עכשו חזר משיחה טלפונית עם ראש הממשלה, מר בגין. אני לא יודע מה הקשר לשיחור צפת. אבל הקשר היה על זה שדיברו עם ראש הממשלה. ואחר כך הוא התחיל על "מגש הכסף". נתן אלטרמן, עד כמה שאני, ותתקנו אותי אם אני טועה, עד כמה שאני יודע כתב את "מגש הכסף" (ואני לא מחזיק שום חזקה על זה) לפלמ"ח. אותם נערים שהגישו את מדינת ישראל על מגש הכסף. נדמה לי שאפילו במפגיע לפלמ"ח. אבל, אתה יודע מה? גם לאצ"ל וגם ללח"י. אבל, כאשר ראש העיר הזה, הצעיר שעוד לא נולד, או נולד שנה לפני שיחור צפת, התחיל לספר לנערים בני 14-16 וזה אותו דור שמחר הולך לצבא, ש"מגש הכסף" הוא נכתב והושר למחתרות. מי זה המחתרות? זה האצ"ל, וזה הלח"י וההגנה. הפלמ"ח אפילו לא הוזכר. נכון שהפלמ"ח הוא חלק מאותן מחתרות, הוא חלק של ההגנה. אבל, בעצם האמירה, בעצם העמדת המקום של האצ"ל, הלח"י וההגנה, כאילו זה שווה ערך. כאילו את הפלמ"ח הוא השמיט, כאילו יש בזה דברים מכוונים בלי שום אפשרות של טעות. וסיפר על הקרבות, כמוכן, כל מיני מילים, כל מיני דיבורים, כפי שזה נהוג היום שאין להם שום אחיזה במציאות. הדברים האלה הרתיחו את דמי שאני פשוט לא ידעתי איפה להעמיד את עצמי. חיכיתי בכליון עינים שיתנו לי את המיקרופון. לאחר כ-20 דקות, הוא גמר לדבר, לשבח את אותן מחתרות. גמר את נאומו מבלי שראש המתנ"ס שהוא היה אחראי על הטקס, למרות ה-3 דקות של ראש העיר שצריך היה לדבר, למרות כל זה, ניגש אבא שלו, יהודי בגילי בערך ולקח מהבן שלו, ראש העיר את המיקרופון. והתחיל לחזור על אותם הדברים ולשבח ולפאר את האצ"ל ואת הלח"י. הדברים האלה, אני לא ידעתי מה לעשות בעצם. אני הגעתי לדרגת התרגשות כזאת שבעצם, מה שנשאר לי, אמרתי לעצמי: "תירגע מפני שאם אתה בריתחה כזאת, אתה תחטיא את המטרה". אבל החלטתי שאני חייב לארגן ופה ועכשו את הדברים. לאחר שההוא דיבר גם כן רבע שעה, הנערים והנערות בעצם, התחילו כפי שקורה כשחם ומזיעים, והלכו את הכמה קילומטרים מהבוקר, התחילו ככה לחפש כל אחד את פינתו ואת הצל. וחלק ירד למטה לשתות מים. למעשה, חלק גדול מהציבור של התלמידים נעלם. ואז, הוא גמר את הדיבורים. אני ראיתי שראש המתנ"ס, עד כמה שאני התרשמתי, גם כן עמד ולא ידע מה לעשות. אבל, הוא לקח ממנו את המיקרופון ואמר: "עכשו, יספר לכם פה מי שפיקד על הכיבוש של המצודה, אבינועם. ואני מבקש שמי שיכול להתאפק ומי שיכול להמשיך לשמוע, שיקשיב לדברים, אולי מענינים". לקחתי את המיקרופון והתחלתי את הסיפור בזה שאמרתי להם: "אני לא יכול להתחיל לספר לכם מה שקרה לפני 37 שנה, לפני שאני לא אתקן את מה שקודמי בזדון או בצורה שאינני מבין אותה, ניסו לעשות פה. א. האצ"ל היה נדמה לי בן 7-10 איש בסך הכל בצפת. לח"י בכלל לא היה. היות והם היו איזה מין כיתה כזאת, אז מפקד העיר נתן להם עמדה. תתקן אותי, פה עומד מפקד העיר, מיבר, אם אני טועה. העמדה היתה לא לכיוון הרובע הערבי, אלא, בבית החרושת לקרח שהוא לכיוון בית הקברות. זה לא אומר שזה פחות מסוכן. אבל, במסגרת ההגנה על צפת, גם האצ"ל השתלב. בין זה לבין 'מגש הכסף' של המחתרות, כאשר האצ"ל, הלח"י וההגנה, והפלמ"ח לא מוזכר, יש הבדל תהומי ואני לא מוכן לשאת את הדבר הזה. מה עוד, שפה במצבה למטה ישנם שמות של החברים הכי טובים שלי שנהרגו פה. את הדבר הזה, אני לא יכול לעבור עליו לסדר היום. ועכשו, לאחר שאמרתי את הדברים האלה, אם יש עוד מישהו שמוכן לשמוע, אני יכול לספר". באותו רגע בעצם לקחו לי את המיקרופון מהיד. התחילו מיד לשיר את "התקווה". אצלי זה הגדיש את הסאה, אני לא יכולתי לעמוד בענין הזה. בגיל שלי זה לא נעים, אבל בכל אופן ירדו לי דמעות. אני היחידי, שהתחילו לשיר את "התקווה", קפצתי את המדרגה שמה של הפיטמה, אותה פיטמה שעליה עמדנו. ודרך הילדים ירדתי מהמצודה והסתלקתי. ואני רואה

את הדבר הזה כדבר חמור ביותר. לא מתוך זה שלקחו לנו את הכבוד, אלא סילופים מסוג זה, יש להם רק כיוון אחד, לחסל את מדינת ישראל. מפני שאדם שיש לו אחריות, אם הוא ראש עיר, או הוא צריך לדעת שיש דברים של קו אדום. לא מפני זה שהפלמ"ח, או דן הר שלג, או מאיר מחטי ויחזקאל, נהרגו על המצודה, והם היו אנשי פלמ"ח ולא אנשי אצ"ל. כי גם אנשי אצ"ל, כשהם נהרגו באיזשהו מקום, אני לפחות נותן להם את הכבוד המלא, אפילו אם לא תמיד אני שלם עם עצם הפעולה שהם עשו. אבל, לקחת ולהפוך את ההיסטוריה, זה רק ברוסיה עושים. ואם הגענו למצב שגם פה עושים את זה, אז יש לעשות את הכל שזה לא יקרה. מפני שזה לדעתי, אולי אני לא מבין גדול בפוליטיקה, אבל לדעתי זאת היא הדרך לחורבן בית שלישי.

עזרא: אני רוצה להגיד לך, אבינועם, שאם מישהו היה אומר לי באיזשהו זמן, באיזשהו מקום שזה מה שקרה בצפת, הייתי אומר לו: "אל תבלבל את הראש, לא מאמין לך". מאחר שאתה אומר לי את זה, אני מאמין. ואני גם כן נמצא בתחושה של הפיספוס שלנו בענין הזה. יכול להיות שאנחנו יותר מדי הסתמכנו על זה שאם המעשה הוא כל כך ברור, אם המעשה נעשה, איש לא יסלף אותו. היה לנו בטחון. וזה אולי היתה אחת הסיבות שלא הרבנו לספר. אבל בזה אני לא משחרר את עצמנו, אנחנו פיספסנו, אנחנו אחרנו, הרכבות נסעו כבר. וכל מה שאנחנו צריכים לעשות, זה לנסות להניף איזשהם דגלים, איזשהן אמיתות שהם בעצם ציוני דרך בתקומת ישראל. ובצפת זאת שסימן ההכר שלה, באמת היה השיתוף פעולה, לא הפורמלי, אלא הנפשי בין הציבור היהודי בצפת, שחלקם באמת עדיין תושבי צפת שהיו אז. אם לא הם, אז הצאצאים שלהם. ואפילו בית הקברות, זה היה העדות. יש לך עדות יותר מקרוב.

אבינועם: יש שם אצלניק אחד שקבור שם.

עזרא: אני לא מבין איך זה קרה בצפת. איך זה קרה בצפת ששנים ידעה לתקוע בסימטאות השונות, במקומות השונים שמות ההרוגים. ואני חשבת שבוה יש מין הנצחה וטעם. את האמת הזאת איש לא יצליח לטשטש. והנה בא הסיפור שלך, עם ראש עיר עם תוספת האבא, ושכל כך הרבה תלמידים שמעו, ולך אחר כך תספר את הסיפור. איך עושים את זה היום, אני לא יודע. יכול להיות שחלק מהעשייה, שאנחנו יושבים פה שעות ומדברים, זה הנסיון להדביק את הרכבות שנסעו כבר. אם עשינו בזה משהו, או תעמוד לך הזכות הזאת, שאתה באמצעות ההקלטה, שבאה על מנת לאסוף חומר תיעודי לבית יגאל אלון. באמצעות הזאת נצליח לפחות, והתלמידים, חילים שיבואו לבקר בבית, לשמוע את האמת האחרת.

חנהלה: תלוי כמה באים.

עזרא: ההערכה היא שבית יגאל אלון יהיה בית חי, נושם, עם הרבה חומר תיעודי, שאולי על ידי זה אנחנו נצליח לספר את האמת. ואין באמת הזאת רק משום איזה התרפקות על נוסטלגיה. באמת הזאת יש אבני היסוד. וכשאתה באמת מדבר על הבית השלישי, כשאתה מזעזע את אבני היסוד, אתה יכול להגיע למצב שאיש לא ידע למה הוא שייך. ברגע שאתה לא יודע למה אתה שייך, בעצם אתה לא יודע בשביל מה אתה קיים. אם אתה לא יודע בשביל מה אתה קיים, אתה לא יודע באיזה דרך ללכת. וזה מה שקורה לנו. אני אומר: "לנו", בתוך זה אני כולל את עצמי, שאולי לא ידענו משך השנים שעמדו לרשותנו לפחות את הציוני דרך האלה לתקוע, שאיש לא יוכל לקחת אותם. ולא בגלל חלקנו, אלא בגלל ההווה ובגלל העתיד.

אבינועם: בתגובה למה שאמרת עזרא, אני מוכרח להוסיף עוד כמה מלים משלי, כי הדברים בוועידים בי. אני חושב שאחת הטעויות הכי חמורות לפי דעתי, שיגאל אלון, הוא היה המכשיר הטוב ביותר שיכול היה לשמר את הענין הזה. היו לו גם כלים. אבל לא נבכה על חלב שנשפך. אני חושב שמה שנעשה במדינה הזאת בשנים האחרונות, עם שכיחת ערכי העבודה, עם האי

יושר, עם המוסר. כאשר כל הדברים האלה, לא קיימים. אין היסטוריה. ואני במקרה, מבלי להרים את דגלם של האמריקאים. אבל, טיילתי בארצות הברית וראיתי איזה מקום הם נותנים להיסטוריה, למלחמות הקטנות, האלה והאחרות. וככל שעברתי, אין גן ילדים או בית ספר שאין שם את הדגל האמריקאי מונף. וכשרים את ההימנון, הם עומדים עם היד על הלב. כל הדברים האלה, לא מתוך הלאומיות, או החלק הלאומי, או, איך הליכוד קורא לעצמו? המחנה הלאומי. אין פה, יש פה זילזול מוחלט בערכים יסודיים של הישרדות ושל הקמת המדינה. לפעמים אני מגיע לדי אבסורדים, שאני חושב בשביל מה בעצם עשינו את זה? בשביל מה, אותם בחורים... "ולא מפני שלקחו לי את "מגש הכסף" ושמנו משהו אחר, טרמפיסט, לא מפני זה. אלא, עצם הערכים השתנו פה. אותם נערים של שכבת הביניים הזאת, הם יודעים היום באופן מוחלט את האמת שאותו ראש עיר הביא, ולא האמת של מה שהיה. אותו דבר היה גורדון, יש בורסה כנגד זה. אותו דבר יש מניות, יש איזה דיבורים על כדורגל. לא משחקים כדורגל. מנצחים את האוסטרלים האלה שעושים דברים איומים. אבל, זה לא זה. אני בן אדם שאני רואה קשר בין הדברים. כל דבר מתקשר. אתה רואה איך שהרמה יורדת בכל הדברים האלה. לא מפני שדור בא, ואותו דור ישן, רואה את הדור החדש כאילו הוא פחות. להפך, יש לנו בנים מצוינים והם עושים לא פחות, הם עושים יותר. שאלה למה אתה מחנך אותם. התופעה הזאת של כהנא, יש לה משמעות שקשורה ישירות לאותו דבר. בדיוק לאותו דבר. זה איכשהו ירינו הצידה לגמרי.

עכשו לשאלה שלך על גמר ההשתתפות שלי במלחמת השיחרור. אני

לאחר שנפצתי, כמוכן לא יכולתי לרוץ על הגבעות יחד עם החטיבה ועם הגדוד שירד אז לדרום. לאחר איזה חודש וחצי בערך ברחתי מבית חולים, עם גבס על הרגל, כאשר הפצע עוד היה כולו פתוח. וחיפשתי מקום איפה אני יכול, כמו רוב הפצועים האחרים שלנו של אז. שכל אחד לא היה יכול להרשות לעצמו ללכוסס של להיות פצוע בבית הבראה, אלא ככל המוקדם לחזור אל החברה ולהשתתף בפתרון הבעיה שקוראים לה, מדינת ישראל. באתי, עברתי כמה שלבים, עד שהייתי טייס. הגעתי לקורס וביקשו שאני אחתום לחמש שנים. אני הייתי אחרי מספר שנים כבר בפלמ"ח והסתלקתי. באתי לחטיבת "הראל". ז"א, למיפקדת הפלמ"ח ביפו ואמרתי: "זה אני, כך וכך". ואז שלחו אותי לחטיבת "הראל". היא ירדה אז במחנה ישראל בלוד, לוד - רמלה. והוצבתי לגדוד העשירי שזה היה גדוד חדש משורין. כך קראו לזה אז. היו לו שתי מחלקות ג'פים ומחלקה פלוס משוריינים. וכמו שאני באתי לשמה, מצאתי את הגדוד במסדר יציאה לפעולה. אני באתי עם הגבס, בלי ציוד בכלל, בלי כלום, תרמיל צד קטן, במסגרת החיפושים. ופגשתי את גברוש מבית אלפא, שהוא היה מפקד משורין אז. הוא עמד בצד, אני שואל אותו: "מה העניינים?" אז הוא אומר לי: "אנחנו יוצאים עכשו לכבוש את בית ג'ימאל", זה מנזר דרומה לבית שמש. "ואת רכס ההרים שמזרחה ממנו שזה נס הרים, עד חוסן, שזה כמעט על כביש חברון - ירושלים. הוא שאל אותי אם אני מסוגל לנהוג משורין עם הגבס על הרגל. אמרתי לו: "בוא ננסה". ואז, התישבתי במשורין, הנעתי, לחצתי עם הגבס על הקלאץ', ראיתי שזה קצת כואב, אבל אפשר וקדימה. וככה יצאנו למלחמה כאשר אני משתתף בעניין הזה. הגדוד שלנו נע אחרי, הגדוד הרביעי או החמישי, אני כבר לא זוכר בדיוק מי זה היה. את בית ג'ימאל עצמה כבשו חיל רגלים. אנחנו באנו אחרי זה, נהגנו מאד מהיין של המנזר ומהתנגולות. ולמחרתו עלינו בשני טורים. גדוד אחד בפיקוד גיורא ז"ל, גיורא ריכמן מתל יוסף, לאחר מכן מבית השיטה, שנע בכביש של בית שמש בכיוון של נתיב הל"ה בית גוברין. ובהצטלבות פנה שמאלה לנתיב הל"ה והמשיך לעלות בכביש שעולה למבוא ביתר. הטור שלנו, עלינו ישירות בדרך לא דרך בערך איפה שהיום מערת הנטיפים. היתה איזה מין דרך עפר כזאת, מחורבנת, עם המשוריינים. ולפני המפגש כבשנו, בעצם זה היה התקדמות כדירוגים בין הגדוד הרביעי ואנחנו כל פעם. הגענו עד למפגש הכבישים. שמה היתה איזה התקלות קלה עם משורין ליגיונרים. עלינו על מוקשים קצת. ודבלה שנסע לפני עם המשורין, התרומם ממוקש, לא קרה כלום, הלגיון נסוג. ועם חשכה נכנסנו לכפר, לחוסן. ואז עצרו אותנו והודיעו לנו שבהסכם של בן

גוריון עם האמיר עבדאללה, אנחנו ניסוג חזרה, והלגיון, למעשה המצרים אז החזיקו את הגיזרה הזאת, הם יפנו את כל הגיזרה הדרומית. מירושלים ודרומה, עד גבולות הארץ, או עד באר שבע לפחות. כתוצאה מההסכם אנחנו ניסוג חזרה. למעשה התמקמנו, איפה שהיום מושב מבוא ביתר. שמה בעצם נעצרנו. וככה נקבע הגבול עד למלחמת ששת הימים. כמובן, אנחנו הגענו לבית גוברין וטיהור השטח. היו לנו שמה כמה אפיוזדות. נגמר הקרב הזה. אחר כך השתתפתי במבצע "עין", זה כיתור רפיח. יחד עם "גולני" שעלתה מכיוון מזרח. חטיבת "גולני" עלתה מכיוון מזרח על רפיח. אנחנו יחד עם חטיבת "הנגב" כבשנו את ביר עסלוג'. למעשה, את משרפה, את ניצנה. כוח אחד פנה לאבו עגילה, כוח שני לאל עריש. אני השתתפתי אז בתור מפקד מחלקת ג'יפים. יצא לי לצאת לפשיטה שלמעשה היא הפשיטה הארוכה ביותר שצה"ל ביצע אז. והגעתי עד לביר חסנה. הגדוד הזה המצרי שנסוג מביר עסלוג', למעשה היה במצב אנושי ירוד ביותר. לא היה להם אוכל, לא היו להם מים. בדרך כבר התחלנו לראות גוויות של אנשים. הרגלים שלהם מהליכה בחמדות, הנעלים נגמרו להם והם הלכו יחפים עם פצעים איומים ברגלים. אני יצאתי עם המחלקה פלוס שתי משאיות ברוקוויס, אז היו. התובלה של צה"ל היה הברוקוויס. ככונה שנאסוף שבויים אז נשלח אותם. ואמנם לפני שהגענו לביר חסנה התמלאו שני הברוקוויס האלה ושלחתי אותם הביתה. אבל, כשהגעתי לביר חסנה עצמה, נדהמתי. הכפר יושב במין עמק מוקף כזה, כמו לוע של הר געש, מספר בתים. וכמו שאתה בא, אתה נכנס במין מבתר כזה שבבת אחת מתגלה לך כל העמק הזה. כולו היה מלא, מאות של מצרים. היתה תלבושת חומה כזאת, כמו לג'וקים. וזה פשוט הדהים. בשלב ראשון כשנכנסנו, מיד היקפנו עם הג'יפים. שלחתי לשם את הג'יפים שינועו עד לקצה השני של העמק, על מנת לא לאפשר להם לברוח. אני התמקמתי במרכז הכפר. שם ישבו הקצינים במבנים האלה, מיד השתלטנו עליהם. ביקשתי אותם שידועו לכולם שאנחנו לא נעשה להם שום דבר. אנחנו באנו רק לקחת אותם בשבי. ניתקנו את הטלפונים שעבדו משמה למצרים. הקצין האחראי שלהם אמר לי שכדאי לי להזדרז מפני שטור מצרי כבר נשלח יום קודם מתעלת סואץ, על מנת לפנות אותם. והוא לא היה רוצה שאנחנו נכנס לקרב עם הטור הזה, בעיקר בגלל הסיבות שהוא רצה לגמור את המלחמה. היה לי מ"ק 19, קראו לזה אז, מכשיר קשר מורס. התקשרתי אחורה לניצנה והודעתי שיש לי מאות שבויים, מה לעשות עם הענין הזה? ואז קיבלתי הודעה, להתחיל להניע אותם לכיוון הארץ ומיד מתארגנת שיירה של משאיות לפנות אותם. ברשותי יש תמונות עד היום מהשיירות האלה. אספנו בסביבות 300 מצרים, פצועים וחבולים ורעבים והתחלנו לקראת ערב להוביל אותם לאורך הדרך. כאשר את כל הנשק שאספנו, ולזכותם, למרות כח הקשיים והצמא והרעב, את הנשק הם לא הפקירו. מילאנו את כולו בתוך הפטראק, חצי זחל שהיה ברשותי. ואת הקצינים שמנו על הנשק עצמו. זה היה מלא עד למעלה. וככה נענו בערך כשני קילומטר, עד איזה מקום שיכולתי לבחור בו כנקודה טובה להגנה. הכנסנו אותם, עם הגנה היקפית סביבם, וזיכינו עד לפנות בוקר. ראינו את האורות של השיירה המצרית מתקרבים לכיוון ביר חסנה. באותו זמן ראינו את השיירה שלנו שמגיעה. ובמהירות מירבית, לאחר שכבר שלחתי לשים מארב לשיירה המצרית, שמה הם ירצו לדלוק אחרינו, העמסנו את כל המצרים האלה על המשאיות ומהר ברחנו, או נסוגנו למעשה חזרה לארץ, דרך קסימה. ועוד יומיים קודם, יחד עם גברוש עשינו פשיטה לקסימה. היו לי שתי משאיות אזרחיות, אחת של קיבוץ דגניה ב' ואחת אני לא זוכר של מי. שמה גם כן מצאנו הרבה נשק והרבה חילים שהעמסנו אותם ושלחנו אותם. ואני נשארתי ללילה על מנת להפגין נוכחות בקסימה. אותו לילה אכלנו כבשים ותרנגולות, כמנהג הימים ההם. חויה נחמדה.

אחרי העסק הזה, חזרתי לחטיבת "יפתח". הייתי צריך לקבל את פלוגת הסיור שהוקמה אז, היתה בתהליך הקמה בבית שאן. הייתי תקופה של עשרה ימים מסופח לעמוס בנין, בחזית הצפון במטולה ללמוד, היות והוא היה כבר מ"פ פלוגה משוריינת. עשינו חיים משועים, חזרתי לבית שאן. ואז, צה"ל נתן אולטימטום לעבדאללה, שאם הוא לא מוסר לידינו את ואדי ערה, אז אנחנו נכבוש את כל הגדה. ואמנם, בימים ההם ללא שום קושי

אפשר היה לעשות את זה. זו אחת הטעויות החמורות של מלחמת השיחרור, כי כל צה"ל היה סביב מה שהיום קוראים יהודה ושומרון. מכיוון ירושלים, כיוון טול כרם, כיוון קלקיליה, כיוון ואדי ערה. בכל מקום כבר היו חטיבות, כבר עם נשק טוב וניתן היה לעשות את הדבר הזה. אבל, עבדאללה היה גוי חכם והוא ראה את האפשרות שעומדת לרשותו. והוא בסביבות שעה 11 בלילה, מועד גמר האולטימטום, הסכים למסור את ואדי ערה. למחרתו, באתי למפקדת החטיבה בכפר ילדים, למולה ואמרתי לו שנדמה לי שהגיע היום להשתחרר. הוא לא התנגד. שלח אותי לועדה רפואית במנסורה, לגדוד הראשון במנסורה. שמה קיבלתי את השיחרור מידית מהדוקטור כנכה. ובזה נגמרה מלחמת השיחרור.

עזרא: מה אני אגיד לך, אבינועם? אחרי שסיפרת את כל הסיפור, אני מבין טוב מאד כעת, יותר מה שהבינתי קודם, למה מולה אמר לי: "אתה נוסע לאבינועם חדש. תמצא אותו ותקשיב לו". רק אני רוצה להגיד לך, הסיפור שלך מתחיל באי שם בהליכה לפלמ"ח. אחר כך דרך המשפט שעשו לך על ירית אקדה וביזבוז תחמושת. אחר כך, דרך עין זיתים וביזבוז התחמושת.

אבינועם: אני מוכרח לומר לך משהו. אותו יהודי שחבר טוב מאד שלי, שהוא היה מ"פ שעשה לי את המשפט עם האקדה, ביבי, דוד ניב, ד"ר דוד ניב, הוא הצטרף אלי בפשיטה הזאת לביר חסנה. הוא היה אז קצין המודיעין של חטיבת הנגב. הוא הצטרף אלי עם ג'יפ. אני לפני הפשיטה והתדריך לכוח הודעתי שאין לירות בשבויים בשום פנים ואופן ואין לבצע פעולות ללא אישור שלי. והוא לא היה כמוכן בזמן התדריך. והוא הצטרף בתור קצין מודיעין, לצורך השתתפות או חוויה, או אולי אפילו לצורך תפקיד. וכשהתקרבו לביר חסנה, אחד השבויים כמו הרבה אחרים, כשראו אותנו התחילו לנוס. השיטה היתה לרוץ עם הג'יפ, להרגיע אותם, להגיד להם שלא יפחדו ולהעלות אותם על הג'יפ, להביא אותם למשאית. ביבי לא ידע את זה ותוך כדי רדיפה אחרי אחד השבויים שהתגלה באקראי מאחרי איזה גבעונת, הוא צעק לו לעצור. ההוא לא עצר, אז הוא ירה. אני לא מניח שהוא התכוון בזה לקלוע. אבל במקרה, תוך כדי נסיעה ותוך כדי זה שהוא עמד בג'יפ, והמקלע היה לא על הצובה, אלא מונח על מכסה הג'יפ. הוא ירה כדור אחד והכדור הזה לדאבוני פגע באותו חיל והחיל הזה נהרג. ואו, אני באתי בריצה עם הג'יפ אליו ונתתי לו מנה אחת אפים על הענין. אני שכחתי או לא ידעתי שהוא לא השתתף בתדריך. אבל באותו זמן זכרתי את המשפט, הגלות שלי לעין גב.

עזרא: בהקשר לשבויים אני רוצה תיכף לומר כמה דברים. אבל הסיפור שלך עשה את הרצף ומגיע בסופו של דבר בעצם לסוף מלחמת השיחרור שיש כבר עוצמת אש ואף אחד לא סופר את הכדורים. מה שצריך לספור, את השבויים. ובעצם את הנצחון הדי מוחץ שהיה אז בארץ, והנצחון של חזית דרום. בעצם לשבור כמעט את הצבא המצרי. אבל, הנושא הזה של השבויים, לא מעט העסיק דורות אחרי זה, מה עושים עם שבויים? והסיפור שלך שרצים אחרי השבוי עם הג'יפ ותופסים אותו, ולא פוגעים בשבויים, אני חושב שזה סיפור חשוב מאד שבסערת הנצחון, ולפעמים יש איזה שיכרות של נצחון, שומרים על הצלם. ולא עושים דברים שאסור לעשות אותם. אבל, הסיפור הזה של ביבי שירה, מזכיר לי סיפור של מדריך שלי מהנוער העובד עוד מימי פתח תקווה. יצאנו בעקבות העובדה שאחיו נהרג במלחמת השיחרור ולא רצו לקחת אותו ליחידה לוחמת. אז היה איזה הסדר, אחד נהרג, השני נדחף אחורה. ושנים, שנים הוא אכל את האצבעות: "למה שמעתי? למה לא ברחתי?" הציק לו הענין הזה. בפרט שהחניכים שלו היו בפלמ"ח, וכל הזמן הוא היה יושב ומקשיב. והנה עברו שנים והוא יצא לקורס קצינים ונהיה מפקד פלוגה. ובמלחמת ששת הימים הוא מוצא את עצמו ברמה. והוא מספר לי סיפור שהוא דומה לענין הזה של השבויים שאתה מספר. והם, כשנלחמו, נלחמו, ירו על מנת לפגוע. אבל, בסוף הקרב הוא ראה שלושה חילים סורים, יורים, אחר כך בורחים, ועולים לקו הרכס, והנה הנה הם

עוברים את קו הרכס. והחברה שלו המשיכו לרוץ. ואז הוא נתן פקודה להפסיק את האש. ואני שאלתי אותו: "גדעון, לפני רגע הם ירו בך". אז הוא אומר לי: "אבל בעוד רגע הם מעבר לרכס ומשם הם מגיעים למשפחות שלהם. הם כבר גמרו את המלחמה, למה להרוג אותם?" ושאלתי אותו אם היה ויכוח אחר כך ביחידה. הוא אמר: "בטח שהיה ויכוח. אבל אני נתתי את הפקודה לא לירות ולא ירו. ואני בטוח ששלושתם עברו את קו הרכס". זו אחת הדילמות, הייתי אומר, החריפות ביותר של המבצחים הקטנים האלה שאתה מתלבט. אבל בעצם, אם אתה המפקד ואתה יודע מה שאתה רוצה, אתה יכול להוביל אנשים אשר לא כל כך חושבים באותו רגע, בפקודה הנכונה ובזמן הנכון מה שצריך לעשות.

מה שנותר לי, להגיד שפרט להנאה שיש לי במפגש, אז לציין את הטובדה שעשינו משהו. והחומר הולך לבית יגאל.

אבינועם: אשרי המאמין.

עזרא: אני מאמין, אחרת, אם לא הייתי מאמין, אולי לא הייתי עושה את זה. אני בתחושה שבכל אופן אפשר לגבי נערים אשר עדיין לא הצליחו להרעיל את הנשמות שלהם.

אבינועם: אתה צריך להביא בחשבון שמי שיבוא לבית יגאל אלון, הוא במילא יש לו מטען, יותר או פחות בכיוונים שלנו. אותם הרבים שהם היו על המצודה וקיבלו מאותו ראש עיר, פרל, את מה שהם קיבלו, הם לא יבואו לבית יגאל אלון. אולי בודדים מאד בתוקף איזשהו אני לא יודע מה. הם יודעים את ההיסטוריה של פרל. עכשו, אני לא כופר בביתו של יגאל אלון, אני חושב שזה דבר חשוב מאד. למה הוא חיכה כל כך הרבה זמן? לא למה יגאל נפטר מאוחר, חס וחלילה. אבל, הדברים האלה זה שייך להישרדות שלנו. אם לא נדע, באותם הדברים מה שהם עושים, לבוא בכוח! לבוא בכוח! ולהחזיר את הדברים, דרך בתי ספר. ולעמוד על חלקנו בענין הזה. זה שהם עושים אבו עלי, והם כאילו השותף הגדול למערך, או דברים מסוג זה, זה שוב סילוף היסטוריה. זה שוב סילוף עובדות. הדברת שלהם, הקשקשת שלהם, הבורסה, כל אל הדברים האלה, אלה הדברים שבעצם משכו אחריהם את עם ישראל והביאו למה שהם הביאו. ואנחנו עומדים כאובדי עצות. לדעת, אם לא נדע היום לבוא בכוח לצפת ולירושלים ולכל המקומות. להגיד: "רבותי, מספיק עם השקרים האלה". כי אילו זה לא היה מוביל למה שמוביל, מילא. "קח את הכבוד, תהיה בריא, אתה הכנסת את הגול, תהיה בריא". זה לא מדובר בגולים.

עזרא: הבעיה היא של השקרים, היא לא רק נחלתו של פרל. אתה יודע שמסתובבים בארץ כמה "היסטוריונים צבאיים" שכל העיסוק שלהם זה בחיפוש מלחמות היהודים. מנחם רוסק סיפר לי שבא אליו אורי מילשטין ורצה לחקור אותו, לתחקר אותו. והוא בא אליו כהיסטוריון שכותב את תולדות מלחמת העצמאות וכו' וכו'. ובשאלה הראשונה שהוא שאל אותו, מנחם אמר לו: "תשמע, אני מריח אצלך לא היסטוריה ולא רצון לגלות בהיסטוריה. אני מריח אצלך מלחמות יהודים. אני לא משחק איתך ולך מפה". והוא שילח אותו הביתה. הוא לא אמר מילה. הבעיה היא שמשחקים ליד שלו כל מיני חברה אשר לא יודעים את המגמות שלו. פה אני מוכרח, זה לא שייך וכבר גמרנו את הקטע הזה. הוא אסף את החוג לידיעת הארץ של התנועה הקיבוצית. איך התנועה הקיבוצית מזמינה אותו כמומחה לדבר על צפת? אבינועם לא יודע? הוא גר כל כך רחוק? הוא גר בראש פינה. מזמינה אותו לדבר על צפת. ותוך כדי דיבור, הוא מספר שקרים. הוא למשל, אני שמעתי ממורה בת קרית ענבים.

חנהלה: כמו שאני אמרתי. הוא ידוע, המילשטין הזה, הוא משקר בכל הזדמנות.

אבינועם: הוא לא יחיד. יש כל כך הרבה, רבים.

עזרא: אתה שומע, המורה הזאת מספרת לי, זה מדהים. שהוא בא לכנס של מורים. שוב פעם, מי מזמין אותו? מה? הם לא יודעים? והוא אומר להם: "אתם יודעים, כל הסיפור על המצור על ירושלים, זה בלוף אחד גדול. לא היה מצור, היה מזון. הספסרים עשו את זה בשביל להרוויח כסף". אז אני שואל את המורה: "תגידי, לא עלתה אף אחת שתקום ותגידי לו: 'אתה מטורף?' " היא אומרת: "לא, ישבנו, הקשבנו, הלכנו הביתה, מי אומר לנו את ההפוך?" אתה יודע שהוא טוען שחלק גדול מכל הקרבות בירושלים היו מכורים. היו מכורים מפני שנקבעו בין בן גוריון ועבדאללה בדיוק הגבולות, לפני המלחמה, שיהיו אחר המלחמה. אני חושב, זה טירוף הרי. אדם כזה, קח אותו באוזן לבתי הקברות. אם זה נכון, להפוך את המדינה. אם זה לא נכון, צריך להושיב אותו בבית סוהר. מפני שכמעט שליש מהרוגי מלחמת השיחרור הסתובב סביב ירושלים. והוא אומר שהיה הכל מכור. אתה יודע מה? זה טירוף שמזמינים אותו, זה טירוף שמקשיבים לו. זה אזלת יד שלא אומרים את ההיפך.

אבינועם: עזרא, אבל זה אותו דבר מה שאמרתי לך בשתי מילים קודם. אני עברתי, חוץ ממלחמת אותו "שלום גליל", אותם 800 יהודים שהלכו בגלל אמביציה של אריאל שרון ובגין. עברתי חוץ מזה את כל המלחמות. ובכל המלחמות ראיתי את אותה תופעה. איך אנשים לוקחים לעצמם את הגבורות, מסתלקים מהכשלונות משחזרים, או משכתבים את ההיסטוריה, מוציאים ומאפשרים לצה"ל להוציא לקחים מוטעים שעולים בהרבה דם, מטעמים פוליטיים או מטעמי גבורות, או איך שתרצה תקרא לזה. אני לא יודע, אותו מוישה בריל, היום גנרל גדול, אלוף פיקוד הדרום. איש קטן, איך הוא הולך עם קופסאות צבע עם מברשת ומסמן על טנקים בעמק זוביבדה, שההטיבה שלו דפקה אותם. קודם כל, מה חשיבותך? ב. אתה בכלל לא הגעת לשם. זה לא אתה שם היית. אתה עשית נזק בעמק דותן. שרו מספיק שירים על הענין. מה אתה בכלל? הדברים האלה, זה אני נותן רק דוגמה. אני יכול לתת לך בכל מקום שהשתתפתי, את מי אחר כך ריאיינו, את מי אחר כך תחקרו ומה המסקנות שהוציאו. אם יש לי בן דוד, דודיק רוטנברג שהוא פיקד על כיבוש גבעת התחמושת. תנסה להוציא ממנו, מה קרה שם. הוא לא ידבר איתך מילה.

עזרא: מדוע?

אבינועם: מפני שהוא את אותן מלחמות יהודים, זה מתחיל באותו ענין. מפני שהוא אומר, שמה ששם היה, זה היה טבח. זה היה מיותר לגמרי. כל אותו שיר גבורה על גבעת התחמושת. אותם בחורים, אין שום ספק שהם נהרגו בגבורה. אבל אורי בן ארי ישב על הגבעה הצרפתית, ויכול היה לעשות עם שלושה פגזים את כל מלחמות הגבורה של דודיק. ואורי אמר: "תנו לי, תנו לי, אני רואה את הליגיונרים, אני מכניס לשם". מוטה גור אמר: "לא, זה שלי". אותו דבר מוישה בריל אמר לנו בכניסה לג'נין: "זה שלי". ואני הייתי עם דודו ז"ל שהוא ישב וראינו את ג'נין ואת משטרת ג'נין. הפלוגה של רן שריג היתה 100 מטר מהגדר של המשטרה. הוא אמר: "אבינועם, זה סיכון מפני שמוישה בריל מתנגד מפני שזה שלו". אלה לקחים ואלה דם שאנחנו שילמנו. עכשו יבוא לך אורי מילשטיין וכל חבר מרעיו שהם מסלפים את ההיסטוריה מטעמיהם השונים. ואחר כך בא ההיסטוריון הצבאי ומוציא לקחים ואומר: "חברה, ככה וככה צריך לתקוף". לא ככה וככה. מפני שבהמון מקרים הלקחים לא נכונים. אם אתה מבין למה שאני מתכוון.

עזרא: אני מבין. אני מקשיב למנגינה אפילו, לא רק למילים.

אבינועם: תראה, מעבר לכל הענין הזה. גם כאשר נתבקשתי לדבר שם שם אצל אותו יחזקאל המאירי, אמרתי לו: "תראה, לצורך מה אתה עושה את זה?" הסתבר שהוא עושה איזה עבודת מחקר, דוקטורט. אבל ככה, לא הייתי אומר לו, לא הייתי מספר לו את אותו סיפור. אולי באופן אישי, אני יודע מה,

זה יגיע ואז יתחילו לשאול שאלות. הרצוג, ואני שוב פעם אומר:
 "הרצוג", אני בכוונה נותן את הדוגמה הקלסית, אלוף בצה"ל ולא סתם
 אלוף, אלא, ראש אמ"ן. אמ"ן, זה מודיעין, זה דברים בדוקים, זה דברים
 שמי שפיקד על זה צריך לדעת מה זה ידיעות ומה זה אמת של דברים ומה זה
 קשור אם אתה לא תפעל בהתאם לאמת של הדברים. ואחר כך כותב ספר
 ומרוויח כסף. וכותב שטויות כאלה, לפחות בחלק שאני מכיר, אני לא מדבר
 על האחר. אבל החלק שאני מכיר, זה פשוט גועל נפש. ואין מה לעשות כי
 זאת ההיסטוריה, אי אפשר לקחת את הספר הזה חזרה. אי אפשר, מי שקנה את
 הספר ואצלו זה במדף הספרים בכוונתו, זה יושב, נגמר הסיפור.

עזרא: אני יכול להציע לך כעת שתכתוב אתה ספר.

אבינועם: אני לא אכתוב ספר. אם אני אשיג משהו בהקלטה הזאת שמישהו
 יתחיל להסתכל ולשאול את הלוחמים. ולא תמיד גם הלוחם רואה את האמת.
 כי הרבה פעמים זה מותנה באמת בהלך הרוח של אותו רגע. או, מאיזה
 זווית הוא ראה את מה שהוא ראה. והדברים חייבים בצורה נכונה להיסגר
 על ידי ניתוחים מזוויות שונות של אותו ענין. ואז מוצאים את הפרטים
 נכונים. אני לא מוכרח, אני יכול לזכור את כל הדברים, או אולי אני
 התרגשתי מאד, ומה שנראה לי אדום היה בעצם כחול. הדברים האלה, זה
 אנושי. אבל ככה לקחת ולכתוב. ואם אני קורא במקרה על עצמי בספר
 הפלמ"ח, ספר החטיבה, איזה גבורות? לא היו שום גבורות שמה. אני בטוח
 שכל אחד היה עושה את אותם הדברים שאני עשיתי. ככה סיכמנו, ככה אני
 עשיתי. ולא הסתערתני ולא עשיתי שום דברים. זה מה שקרה לי, נכנסתי
 לבור וחייתי עד שחיים לימוני יבוא. ולא אני הכרעתי, אלא הכריע
 הבחור עם הפיאט. אותו בחור נעלם שאני רוצה להכיר מי זה. וכל זה לא
 כמו שהוא כותב שזה נמשך קרבות של שעות ועשרות הרוגים. לא עשרות
 הרוגים ולא שעות. עד דקה, מקסימום.

עזרא: שגעון.

סיפורים

3-2	גיוס לפלמ"ח
5-3	פעולת הראדר
6-5	השפעות בחינוך
10-8, 17-13	קרבות עין זיתים
13-10	תקיפת התחבורה הערבית
25-17	קרבות צפת
28	מבצע "חורב"

* * *

דילמות

3	עבודה ואימונים
4	הודעה לבריטים על פיצוץ (טוהר הנשק)
6-5, 27-24	ארגוני הפורשים
9-8. 15-14, 25-23	אבדן חברים
10-9, 16	הדלות בנשק ובאמצעים
10-9	בלי מים בישוב במלחמה
9	אין מפנים אף אדם מישוב במלחמה
11	הפעלת נהג באיום אקדה
15-14, 18, 23-21	פצועים
11-10,	בעת התקפה שלא יפגעו נשים וילדים
16, 30-28	שבויים
17, 19	יחס התושבים ללוחמים בצפת
18-17	שלל
18	הפרת משמעת
19-18	נסיגה
27-24, 32-30	סילוף ההיסטוריה

תוכן

2	הגיוס
3	מחלקת נכב"ד, רמת יוחנן
3	פעולת הראדר
5	על האירגונים הפורשים
7	גניבת נשק מהבריטים
7	קורסים, מ"כים וספורט
7	מ"כ בהכשרת גבת
8	מ"כ בכנרת ובעין גב
8	מעבר לעין זיתים, תחילת הקרבות
8	התקפה על עין זיתים
10	תקיפת התחבורה הערבית
13	קורס קצינים
13	כיבוש עין זיתון
17	קרבות צפת
24	על סילוף ההיסטוריה
27	אחרי הפציעה ל"הראל"
27	מבצע "אל ההר"
28	מבצע "עין" ("חורב")
28	חזרה ל"יפתח"
29	השיחרור
30	עוד על סילוף ההיסטוריה
33	סיפורים, דילמות